

ОЛЕКСАНДР СОЛДАТЕНКО

ВИКОРИСТАННЯ
ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ
СТУДЕНТІВ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ
(ГІТАРА)»

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка**

**ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ,
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ І МИСТЕЦТВ**

Кафедра мистецьких дисциплін

ОЛЕКСАНДР СОЛДАТЕНКО

**ВИКОРИСТАННЯ
ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ
ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ
НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ
(ГІТАРА)»**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Чернігів - 2020

УДК 378.147.091.33-027.22:780.614.131(075.8)

С 60

Автор: СОЛДАТЕНКО ОЛЕКСАНДР ІГОРОВИЧ,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри мистецьких дисциплін
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Рецензенти: ДОРОШЕНКО ТЕТЯНА ВОЛОДИМИРІВНА,
завідувач кафедри мистецьких дисциплін
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
професор, доктор педагогічних наук
ТКАЧЕНКО ВІКТОРІЯ МИКОЛАЇВНА,
доцент кафедри народних інструментів України
Харківського Національного Університету
Мистецтв імені І. П. Котляревського, доцент,
кандидата мистецтвознавства, викладача гітари

Солдатенко О.І.

С 60 Використання інноваційних технологій для розвитку творчих здібностей студентів на практичних заняттях з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» : навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво), 025 Музичне мистецтво. Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2020. 108 с.

Навчально-методичний посібник розкриває можливості проблемі використання інноваційних технологій і сучасних технічних та інформаційних засобів для розвитку творчих здібностей студентів при навчанні гри на гітарі. Автор ділиться власним досвідом на прикладі проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» зі студентами спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) та 025 Музичне мистецтво. Посібник може бути корисний для викладачів та студентів ЗВО спеціальності «Музичне мистецтво», дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)».

УДК 378.147.091.33-027.22:780.614.131(075.8)

*Рекомендовано до друку факультетом дошкільної,
початкової освіти і мистецтв
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
протокол №8 від 20 травня 2020 р.*

© Солдатенко О. І., 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МУЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ТА НАВЧАННІ	7
РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ЗВО	14
РОЗДІЛ 3. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ (ГІТАРА)» У ЗВО	21
РОЗДІЛ 4. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ (ГІТАРА)» З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ	30
4.1. Гра гам	36
4.2. Робота над етюдом	40
4.3. Робота над п'єсою	44
4.4 Ансамблеве музикування	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54
ДОДАТКИ	
Додаток А. Мажорні та мінорні гами в аплікатурі А. Сеговії	61
Додаток Б. Гама Es-dur (2 октави)	67
Додаток В. Гама G-moll (3 октави) в аплікатурі А. Сеговіа (дуолями - секстолями, пунктирним ритмом)	68
Додаток Г. Гама B-dur - терціями (2 октави)	70
Додаток Д. Ф. Сор - Етюди ор. 31 No 1-10	72
Додаток Е. М. Джуліані - Етюди, ор. 100 No 1-10	82
Додаток Ж. М. Каркасси - Етюди ор. 60 No 1-10	89
Додаток И. О. Вінницький - «Етюд №5»	99
Додаток К. В. Гомес - «Романс»	100
Додаток Л. Дан Лерман - «Іспанський танок»	102

ПЕРЕДМОВА

Модернізація вищої освіти в нашій країні актуалізувала проблему застосування інноваційних технологій музичного навчання, особливо при підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. Широке поширення нових педагогічних технологій вимагає від сучасного викладача ЗВО знання тенденцій інноваційних змін та ймовірність їх використання у власній практиці. Відтак, важливим завданням викладача є пошук нових методів і технологій, що відповідають інтересам сучасної молоді та ефективно впливають на формування їх музичних знань, умінь і навичок. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба використання комп'ютерних програм та сучасної інформації з мережі Internet для візуалізації, оптимізації та урізноманітнення занять, що дає змогу розкривати та розвивати творчі здібності студентів і спонукає до прояву їх індивідуальності, оригінальності та креативності.

Музика пов'язана з емоціями та духовним світом людини, який завжди унікальний, неповторний і не підлягає технологічному опису. Саме тому сфера музичної освіти довгий час залишалася досить консервативною і практично не використовувала технологічних інновацій. Необхідність перетворень тут не так очевидна в силу специфіки – індивідуальної форми навчання, яка дає можливість досконало вивчити характер, темперамент, розумові та фізичні особливості студента і розкрити його творчий потенціал.

Як відомо, на кафедрах мистецьких дисциплін ЗВО викладачі мають справу з дуже неоднорідним контингентом студентів. Їхня підготовка відрізняється значною нерівномірністю розвитку різних виконавських навичок. Це зумовлює використання викладачами індивідуального підходу до студентів, метою якого є доведення розвитку їхніх умінь та навичок до зростаючого рівня творчих здібностей. Вивчення індивідуальності є тривалим і послідовним процесом спостережень та перевірок роботи студента над засвоєнням навчального репертуару. Важливо з'ясувати, як він орієнтується в окремих музичних жанрах, фактурній, гармонічній

будові творів, наскільки самостійно ним вивчається музичний та методичний матеріал, формуються та розвиваються виконавські навички. Загально відомо, що різноманітність інтелектуальних проявів студента формує і розвиває його творчий потенціал. Саме тому спостереження викладача ЗВО мають бути спрямовані на виявлення психологічних особливостей студента, наприклад, характеру уваги та вольових якостей, ступеня працездатності та організованості в роботі, швидкості та точності реакції на вказівки викладача, рівня самостійного усвідомлення та опрацювання завдань та ін.

Сьогодні основна мета навчання у ЗВО – це не просте накопичення студентом певної суми знань, умінь, навичок, а її підготовка його як самостійного суб'єкта освітньої діяльності, бо в основі сучасної освіти лежить творча активність студента, яку направляє викладач. Саме вихованню творчої, активної особистості, яка вміє вчитися, самовдосконалюватися і підпорядковуються основні завдання сучасної вищої музично-педагогічної освіти. Одним із них є формування майбутньої самостійності студентів, пробудження і розвиток інтересу до музики і мистецтва в цілому, виховання культури і віри в свої можливості. Тому в період навчання у студента необхідно розвинути активну життєву позицію суб'єкта діяльності для прояву самостійності, ініціативи і творчості, а його навчальну діяльність організувати таким чином, щоб вона була засобом його професійного становлення. Найбільш бажано для розвитку творчих здібностей студентів домінування мотивів, пов'язаних з метою навчання (орієнтація на оволодіння новими знаннями, фактами, явищами, закономірностями; на засвоєння нових способів придбання знань та ін.).

Необхідність пошуку резервів вирішення найбільш суттєвих завдань, що стоять перед вищою освітою, надає проблемі розвитку творчих здібностей студентів особливої актуальності. Дослідження свідчать, що людина з розвиненими творчими здібностями успішніше адаптується до соціального середовища, проявляє велику активність при вирішенні професійних завдань, більш урівноважена в емоційному відношенні, проявляє помітно вищу незалежність в соціальній взаємодії з оточуючими.

Питанням розвитку творчих здібностей студентів присвячено чимало досліджень, в яких підкреслюється активна природа

творчої діяльності, і визначаються чотири її компоненти: дійова особа (творець), процес дії (творчість), продукт дії (твір) і контекст, в рамках якого відбувається дія.

Видатні дослідники: Л. Виготський [5], Б. Теплов [30], Едвард де Боно [34], Н. Роджерс [39] внесли багато таланту, розуму і енергії в розробку педагогічних проблем, пов'язаних з творчим розвитком особистості.

У широкому сенсі слова, творчість – це свідомо, цілеспрямована діяльність людини в області пізнання і перетворення дійсності, яка породжує щось якісно інше, чого раніше не було. У педагогіці і психології термін «творчість» розглядається в контексті поняття «творча діяльність», результатом якої є не відтворення людиною набутих її досвідом вражень або дій, а створення нових образів. В основі цього виду діяльності лежать творчі здібності. Таким чином, творчі здібності – це індивідуальні особливості якості людини, які визначають успішність виконання нею творчої діяльності різного роду.

Велике значення має вміння діяти креативно, а розвиток такого вміння – важливе завдання музично-педагогічної діяльності викладача ЗВО, тому необхідно підтримувати у студентів будь-яке прагнення до творчості у будь якій формі прояву.

Практика свідчить, що в сучасному освітньому просторі потенційні можливості інноваційних технологій і сучасних технічних та інформаційних засобів для розвитку творчих здібностей студентів при навчанні гри на гітарі використовуються не в повному обсязі. Усталені форми роботи не ведуть до прояву самостійності і творчої активності студентів. Саме тому доцільно буде впроваджувати досвід проведення практичних занять гри на гітарі з використанням інноваційних технологій для розвитку творчих здібностей студентів у вищих педагогічних закладах при викладанні таких дисциплін, як: «Методика музично-теоретичної підготовки», «Основний музичний інструмент (гітара)», «Технології музичного навчання і виховання», «Сучасні технології музичного виховання», «Освітня інноватика у вищій школі» тощо, для підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в Україні.

РОЗДІЛ 1

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МУЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ТА НАВЧАННІ

Об'єктивною необхідністю в умовах сучасної освіти стає освоєння і застосування викладачем інноваційних технологій тому, що студент комфортніше почуває себе саме під час проведення нетрадиційних занять. Інноваційна педагогічна діяльність у ЗВО перш за все, пов'язана з відмовою від усталених штампів музичного виховання, стереотипів у навчанні, та розвитком творчих здібностей кожного студента.

Ідея втілення інноваційних технологій при підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва стала останнім часом предметом інтенсивних теоретичних та практичних досліджень науковців. Її теперішній етап характеризується емпіричною спрямованістю – розробкою та проведенням викладачами інноваційних занять різних профілів.

Нововведення: «сучасні інновації», «інноваційні технології», «нові технології навчання», «інтерактивні методи навчання» з'явилися нещодавно. В музичній педагогіці під інноваціями розуміється використання нововведень у вигляді нових технологій музичного навчання та виховання. Інноваціями в освітній галузі займалися: І. Дичківська [8], М. Кларин [13], В. Паламарчук [20], О. Попова [22], Н. Новолокова [18], Н. Чернова [32], Н. Кошечко [15] і ін.

Інноваційне навчання (від англ. *Innovation* – нововведення) – новий підхід до навчання, що включає в себе:

- особистісний підхід;
- фундаментальність освіти;
- творче начало;
- професіоналізм;
- використання новітніх технологій.

Інноваційне навчання передбачає не стільки накопиченню знань, умінь і навичок студентом, скільки розвитку таких необхідних

для особистісного зростання якостей, як самосвідомість та здатність до творчості.

Використання нових технологій в навчальному процесі при підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва стимулює:

- розвиток нових педагогічних методів і прийомів;
- зміну стилю роботи викладачів;
- розширення кола розв'язуваних завдань;
- мотивацію студентів до навчання;
- зміцнення міжпредметних зв'язків.

У новому інформаційному суспільстві викладач вже не може бути єдиним джерелом знань про навколишній світ, що неминуче веде до зміни форм навчальної роботи, тому традиційний пояснювально-ілюстративний метод навчання поступається своїми позиціями і на перший план виходить індивідуальна, самостійна та групова діяльність студентів.

Під інноваційними методами у вищій освіті маються на увазі методи, засновані на використанні сучасних досягнень науки та інформаційних технологій (під якими розуміються структури взаємопов'язаних процесів переробки інформації із застосуванням комп'ютерно-програмних засобів). Вони спрямовані на підвищення якості підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в Україні, розвиток творчих здібностей студентів і припускають застосування в процесі викладання навчальних дисциплін наступних інформаційних освітніх технологій та навчально-методичних матеріалів, які відповідають сучасному світовому рівню:

- використання мультимедійних підручників, електронних версій ексклюзивних курсів у викладанні дисципліни;
- використання медіаресурсів, енциклопедій, електронних бібліотек та Інтернет;
- проведення електронних презентацій;
- проведення занять в режимі відеоконференцзв'язку;
- вирішення поставлених завдань із застосуванням довідкових систем;
- консультування студентів з використанням електронної пошти;
- використання програмно-педагогічних тестових завдань для перевірки знань студентів і т.д.

При впровадженні інноваційних технологій музичного навчання та виховання застосовується спеціальна форма організації

пізнавальної діяльності студентів – інтерактивне навчання. Одна з цілей якого полягає у створенні комфортних умов навчання, коли студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Це робить продуктивним сам процес навчання і дає можливість кожному індивіду повністю розкрити себе, розвинути творчі здібності та самореалізуватися як особистість. У процесі інтерактивного навчання студенти знаходяться в режимі розмови, діалогу з будь-ким, хто орієнтує особистість на розвиток її інтелектуальних і творчих здібностей.

Переваги інтерактивного навчання

1. Воно найбільш легко вписується в навчальний процес, не зачіпаючи власне зміст навчання, який визначений стандартами освіти і не підлягає яким би то не було серйозним корективам та дозволяє досягати поставлених освітніх цілей з навчального предмета іншими, альтернативними традиційним методами.

2. Будучи істинно гуманістичним, інтерактивне навчання забезпечує не тільки успішне засвоєння навчального матеріалу всіма студентами, їх інтелектуальний і творчий розвиток, а й зростання їх самостійності, активності, прагнення до створення чогось нового.

3. Воно є універсальним і може бути використано в рамках будь-якого навчального предмета зі студентами різних спеціальностей, а характеристики інтерактивного навчання в аспекті розвитку творчих здібностей студентів наступні:

- контекстуальність;
- діалогічність;
- співпраця викладача зі студентами;
- індивідуальна траєкторія навчання;
- самостійна активна пізнавальна діяльність;
- створення вільного творчого простору;
- рефлексія;
- варіативність і гнучкість змісту навчання.

Погоджуючись з Л. Ярощуком [33], можна констатувати, що «педагогічна технологія» це:

- систематичне і послідовне втілення на практиці заздалегідь спланованих процесів навчання;
- система методів і засобів управління цим процесом і досягнення намічених цілей, перевірки і оцінки ефективності обраних форм, методів і засобів, оцінки поточних результатів;
- система корекційних заходів.

Тобто, музична педагогічна технологія – це інструмент, що дозволяє викладачу ефективно (з високою імовірністю отримання бажаного результату) вирішувати завдання своєї професійної діяльності. У найбільш узагальненому вигляді всі відомі в педагогічній науці і практиці технології систематизував Г. Селевко [25], однак останнім часом, коли мова йде про підвищення ефективності навчального процесу у сучасному ЗВО, прийнято систему технологій музичного навчання та виховання поділяти на традиційні та інноваційні.

Таблиця 1.1

Сучасні технології музичного навчання та виховання

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ	
традиційні	інноваційні
1. Традиційна (репродуктивна) технологія навчання (пояснювано-ілюстративне навчання)	1. Особистісно орієнтована технологія навчання
2. Технологія різнорівневого навчання (диференційоване навчання)	2. Технологія групової навчальної діяльності
3. Технологія програмованого навчання	3. Технологія розвивального навчання
4. Технологія проблемного навчання;	4. Технологія формування творчої особистості
5. Технологія дистанційного навчання	5. Технологія навчання як дослідження
6. Синтез окремих елементів названих технологій	6. Технології кооперативного навчання
	7. Технології ситуативного моделювання.
	8. Технології опрацювання дискусійних питань
	9. Нові інформаційні технології та комп'ютерне навчання (ІКТ)

Процес інформатизації освіти передбачає значні зміни інструментальної бази педагогічної діяльності, тому у ЗВО серед

педагогічних технологій, які можна застосовувати на практичних заняттях з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» поступово впроваджуються інформаційні технології та комп'ютерне навчання. Вони використовуються не тільки при навчанні гри на інструменті, а й при прослуховуванні музичних творів, при підборі мелодій, аранжуванні, імпровізації, наборі і редагуванні нотного тексту та ін.. Це передбачає використання новітніх електронних технологій для передачі знань в умовах відкритого інформаційного простору. Реалізація інформаційної технології не можлива без використання сучасної комп'ютерної техніки, локальних та глобальних комп'ютерних мереж, електронного демонстраційного обладнання, комп'ютерних навчальних класів, спеціальних програм для оптимізації та урізноманітнення занять, які дають змогу розкривати і розвивати творчі здібності кожного студента.

Саме використання персонального комп'ютера в навчальному процесі і є нововведенням, тобто новою технологією в музичному навчанні та вихованні. Комп'ютер перестає бути тільки джерелом інформації, а стає організатором навчально-пізнавальної діяльності студентів. Завдяки використанню комп'ютерної техніки, що сприяє більш вираженому індивідуальному підходу до навчання, на заняттях з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» у студентів:

- відпрацьовується логіка музичного мислення;
- формується вміння самостійно виражати думки;
- заняття стають більш емоційно насиченими;
- нового розвитку одержує взаємодія: студент – студент та студент – викладач;
- підвищується ефективність занять;
- враховуються індивідуальні музичні та творчі здібності студентів;
- активізується музична пам'ять та розвивається образне мислення;
- поєднання образно-графічної інформації зі знаково-символьною дозволяє використовувати в навчальному процесі нові ефективні види наочності.

Наприклад, комп'ютерні технології активно використовуються у ЗВО в різноманітних напрямках педагогічної діяльності:

- ведення електронної документації (планування, звіти, програми);
- зберігання інформації в електронному вигляді (сценарії, програми концертів, каталоги CD і DVD-дисків та ін.);
- пошук інформації в мережі Internet;

- створення бази даних;
- використання комп'ютера на заняттях і в позанавчальній діяльності.

Інформаційні комп'ютерні технології можна застосовувати при розучуванні нових творів. Їх використання дозволяє студенту дізнатися відомості про композиторів, ознайомитися з короткою характеристикою їхньої творчості, прослухати музику, за допомогою Інтернету знайти інформацію про музичні твори які виконуються, необхідний нотний матеріал, відповідні аудіо і відеоматеріали, картини, фото та інші матеріали, що допомагають в роботі над розкриттям музичного образу.

Дуже ефективними, наочними і змістовними є використання на заняттях комп'ютерних презентацій, з якими студентам працювати набагато цікавіше, ніж з друкованим матеріалом. Це дозволяє викладачу проводити швидку візуалізацію навчальної інформації, змінити характер пізнавальної діяльності та активізувати процес навчання. Поява перед очима студентів потрібного в даний момент матеріалу відразу ж мобілізує їх на сприйняття, викликає інтерес, налаштовує на робочий лад, а яскраві моменти заняття покращують розуміння і роблять запам'ятовування матеріалу міцнішим.

Інтеграція практичних занять з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» з комп'ютерними технологіями дозволяє зробити їх більш цікавими, якісними, яскравими, візуальними, творчими.

Висновки

Використання інноваційних технологій у процесі музичного навчання та виховання дає змогу покращити зміст навчання, вдосконалити методи і форми навчання, активізувати та індивідуалізувати його. Використання на заняттях ІКТ дає можливість зберігати, багаторазово використовувати і варіювати розроблений матеріал, що є великою підмогою в роботі викладача. Однак, викладачу, що використовує ІКТ на заняттях, не слід забувати, що в основі будь-якого навчального процесу лежать педагогічні технології. Інформаційні освітні ресурси повинні не замінити їх, а допомогти бути більш результативними. Слід підкреслити, що жодна, навіть найдосконаліша комп'ютерна навчальна програма не замінить викладача. Тільки він повною мірою може керувати навчально-пізнавальною діяльністю студентів, залишаючись центральною фігурою навчального процесу ЗВО.

ПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

■ **Словникова робота:** музична педагогіка, сучасні інновації, інноваційні технології, нові технології навчання, інтерактивні методи навчання, інформаційно-комп'ютерні технології, інтерактивність, сучасна комп'ютерна техніка, локальні та глобальні комп'ютерні мережі.

■➔ *Теми рефератів*

1. Можливості комп'ютерних технологій.
2. Пошук інформації в мережі Internet та створення бази даних.

Питання для самостійного опрацювання

1. Використання комп'ютера на музичних заняттях та в позанавчальній діяльності.
2. Зміна форм навчальної роботи викладача у новому інформаційному суспільстві.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Значення інноваційного навчання для музичної педагогіки.
2. Які інноваційні методи застосовуються в процесі викладання навчальних дисциплін?
3. Назвіть переваги інтерактивного навчання.
4. Окресліть сучасну систему технологій музичного навчання та виховання.
5. Як використовуються комп'ютерні технології в навчальному процесі?
6. Назвіть переваги комп'ютерних технологій в порівнянні з традиційним музичним навчанням.
7. Які завдання допомагають вирішувати інформаційні технології на музичних заняттях?

РОЗДІЛ 2

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ЗВО

Особливе значення на сучасному етапі еволюції вищої освіти в Україні набуває розвиток творчих здібностей особистості. Це обумовлено насамперед тим, що студент, який володіє досвідом творчої діяльності, здатен:

- розвиватися і саморозвиватися в будь-якому пізнавальному процесі;
- творчо підходити до поставлених завдань;
- знаходити нестандартні способи вирішення проблем професійного плану;
- розвивати і впроваджувати інноваційні технології.

Саме тому перед вищою школою стоїть завдання підготовки фахівців, які володіють не тільки високопрофесійним і духовно-моральним потенціалом, але і готових до самостійного творчого пошуку і саморозвитку.

Більшість науковців вважає, що творчість – це розумова й практична діяльність, результатом якої є створення оригінальних, неповторних цінностей, виявлення нових фактів, властивостей, закономірностей, а також методів дослідження і перетворення матеріального світу або духовної культури.

Психологія тлумачить «творчість» як втілення нашого натхнення в реальність, результатом чого не обов'язково має бути твір мистецтва. Синонімом «творчості» є «креативність» (від англ. *Create* – створювати, творити) – це властивості індивіда, що проявляються в готовності до створення нових, нетрадиційних та оригінальних ідей, схем мислення та вирішень проблем. Тобто, на думку психологів, творчість – це невід'ємна частина життя, що проявляється в усіх його сферах. Видатний психолог А. Маслоу [37] вважав, що креативність від народження властива кожному, але більшість втрачає її під впливом середовища. Ось чому так важливо при підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва приділяти велику увагу розвитку творчості у студентів. Викладач ЗВО повинен дати їм зрозуміти, що творчість це природня здатність кожної людини, яка розширює її можливості та допомагає у повсякденному житті.

Вчені визначають здібності як психічні властивості індивіда, що регулюють досягнення людини і слугують умовою життєдіяльності, а також як властивості функціональних систем, що реалізують окремі психічні функції та мають індивідуальну міру прояву і виявляються в успішності та якісній своєрідності засвоєння і реалізації діяльності. Творчі здібності науковці аналізують як психологічні особливості людини, які сприяють оволодінню цією діяльністю. Виділяють загальні і спеціальні здібності. Загальні здібності – сукупність загальних якостей особистості, необхідних для успішного оволодіння багатьма видами діяльності (розумові здібності, розвинена пам'ять і мова, точність і чутність ручних рухів та ін.). Спеціальні здібності – сукупність спеціальних якостей, необхідних для тієї чи іншої діяльності (музичні, технічні, літературні та ін.). Розвиваючись в процесі діяльності, музичні здібності, такі, як емоційна чуйність на музику, оперування музично-слуховими уявленнями, впливають і на розвиток творчих здібностей в цілому. Отже, такі музичні здібності є музично-творчими.

Як відомо, при проведенні практичних занять з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» викладач намагається сформувати і розвинути весь комплекс музичних здібностей студентів, а саме: музикальність, музичний слух, відчуття музичного ритму, музичну пам'ять, виконавські музичні здібності, емоційність та інші. Але особливим щаблем музичних здібностей музиканта повинні бути творчі здібності. Вони виховуються через поглиблений інтерес до музики, розвиток музичної пам'яті і слуху, асоціативного мислення, активності, спостережливості, цілеспрямованості, логіки, інтуїції, фантазії, уяви та через різні види музичної діяльності.

Таким чином, творчі здібності трактуються в педагогіці і психології як синтез властивостей і особливостей особистості, які характеризують ступінь їх відповідності вимогам певного виду навчально-творчої діяльності і обумовлюють рівень її результативності. У роботах багатьох психологів творчість, творчі здібності особистості часто порівнюються з інтелектом, причому їх взаємозв'язок трактується неоднозначно. Одні автори (А. Маслоу [37], Н. Ільїна [11]) переконані, що окремих творчих здібностей не існує, інші (А. Пономарев [21], Е. Торренс [31]), навпаки, стверджують, що творчі здібності існують самостійно і не залежать від інтелекту. Відповідно до третьої точки зору (Р. Стернберг [40]), творчі здібності адекватні інтелектуальним.

Сучасні українські науковці не розмежовують інтелектуальні та творчі здібності студентів, знаходячи їх очевидний взаємозв'язок в забезпеченні продуктивної освіти і самореалізації. На їх думку, творчі здібності особистості – це синтез її властивостей і рис характеру, які характеризують ступінь їх відповідності вимогам певного виду навчально-творчої діяльності і які обумовлюють рівень результативності цієї діяльності. Тобто творчі здібності людини слід визнати найістотнішою частиною її інтелекту, а завдання їх розвитку – одним з найважливіших у музичному вихованні сучасної людини.

Творчі здібності самі по собі не гарантують творчих здобутків. Для їх досягнення потрібна мотиваційна основа, яка б запустила в роботу механізм мислення, тобто необхідні бажання і воля.

Важливо визначитися, які саме вміння потрібно сформувати у студентів при проведенні практичних занять з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)», щоб вони відчували свободу своїх дій у творчості.

Для формування творчої особистості в процесі навчання особливо важливі такі компоненти:

А) Інтелектуально-логічні здібності студента, які виявляються у:

- вмінні аналізувати музичні твори.

Критеріями оцінки аналізу є: правильність, повнота, глибина;

- здібності виділяти головне у музичному матеріалі і відволікатися від несуттєвого (абстрагування).

Критерієм оцінки є логічність, правильність;

- глибині суджень і висновків, вмінні описувати музичні явища, процеси, логічно зв'язано, повно і правильно викладати думки.

Критерієм оцінки цього вміння є повнота, глибина, логічність;

- здібності пояснювати, аргументовано викладати і розкривати сутність музичної проблеми, способів її розв'язання.

Критерієм оцінки є повнота, аргументованість суджень;

- здібності доводити, обґрунтовувати свою точку зору.

Критерієм є аргументованість і володіння процедурами доведення.

Б) Інтелектуально-евристичні здібності особистості, що включають:

- здібності генерувати ідеї, висувати гіпотези в умовах обмеженої інформації, прогнозувати розв'язання творчих завдань,

інтелектуально передбачати і висувати оригінальні підходи, стратегії, методи їх розв'язання.

Критерієм оцінки є: кількість ідей, гіпотез, що висувається студентом на заняттях, їх оригінальність, новизна, ефективність для розв'язання творчої задачі;

•здібність до фантазії, тобто до найбільш яскравого виявлення творчої уяви, створення інколи неправдоподібних, парадоксальних музичних образів.

Критерієм оцінки є: яскравість і оригінальність образів, їх новизна, яка виявляється при розв'язуванні творчих задач;

•асоціативність пам'яті, здібність відображати і встановлювати у свідомості нові зв'язки між музичними творами за схожістю, суміжністю, контрастом.

Критерієм оцінки є: кількість асоціацій за одиницю часу, їх оригінальність, новизна, ефективність для розв'язання задачі;

•здібність бачити протиріччя і проблеми музичного навчання.

Критерієм оцінки є: кількість розкритих протиріч, сформульованих проблем на заняттях, їх новизна й оригінальність;

•здібність до міжпредметного переносу знань, умінь у нові ситуації, що характеризує продуктивність мислення.

Критерієм оцінки є: широта переносу, ступінь ефективності переносу знань і умінь для розв'язання творчих задач;

•здібність відмовлятися від усталених ідей та перебороти інерцію мислення.

Критерієм оцінки є: ступінь швидкості переключення думок на новий спосіб розв'язання творчої задачі, гнучкість мислення в пошуку нових підходів до аналізу протиріч, що виникають.

В) Незалежність мислення, що характеризує здібність не слідувати бездумно загальноприйнятій точці зору, бути вільним від думки авторитетів, мати свою точку зору.

Критерієм оцінки є: гнучкість та інверсія мислення, ступінь незалежності власної думки від думки інших.

Г) Критичність мислення – це здібність до оціночних суджень, тобто здатність правильно оцінити процес і результат власної творчої діяльності та діяльності інших, уміння знаходити власні помилки та їх причини.

Критерієм оцінки є об'єктивність критеріїв оціночних суджень, а також ефективність виявлення причин своїх помилок і невдач.

Творчою задачею називають таку, яка або вся в цілому є новою (не знайомою суб'єкту), або ж містить значну новизну, що і зумовлює значні розумові зусилля, спеціальний пошук, знаходження нового способу її розв'язання. Система творчих завдань повинна бути орієнтована на формування знань і умінь студентів та одночасно розглядатися і як сукупність творчих завдань, і як єдине ціле.

Успішний розвиток творчих здібностей студентів можливий лише при створенні певних умов, що сприяють їх формуванню та цілеспрямованій роботі по розвитку креативного потенціалу кожного майбутнього викладача музичного мистецтва. Важливо пам'ятати, що розвиток здібностей відбувається тільки в тому випадку, якщо співпраця викладача зі студентом пов'язана з позитивними емоціями, та йде з урахуванням його інтересів і здібностей.

Погоджуючись із Р. Рафіковою [24], можна констатувати, що використання інтерактивних технологій навчання для розвитку творчих здібностей студентів на практичних заняттях з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» буде більш ефективним при створенні таких педагогічних умов:

А) Поступовий процес розвитку творчих здібностей особистості, що включає в себе такі етапи:

- 1) мотивація творчої музичної діяльності студентів;
- 2) копіювання (засвоєння зразка музичного виконавства і оволодіння його найпростішими прийомами);
- 3) репродуктивно-творчий етап (перенесення за допомогою викладача відомого прийому виконання на новий музичний твір);
- 4) конструктивно-творчий етап (поєднання виконавської діяльності з творчою);

Б) Базування процесу музичного навчання та виховання студентів на принципах:

- 1) особистісно-орієнтованого підходу до освіти;
- 2) автентичності, пов'язаної з критерієм культурологічної цінності, що забезпечує розширення міжкультурної компетентності студентів;
- 3) професійної спрямованості навчання;
- 4) активізації творчої діяльності студентів та педагогіки співробітництва;

В) Структурування змісту навчання, що здійснюється на основі взаємозв'язку інтелектуальних і творчих здібностей кожної особистості через саморозвиток викладача і студента;

Г) Інтерактивні технології навчання, які застосовуються в навчальному процесі комплексно, як цілісна сукупність дидактичних, психологічних та методичних процедур.

Висновки

Виховання творчості студентів під час навчання в ЗВО дає такі якості і здібності, які необхідні людині, щоб мати справу з невідомими ситуаціями і змінами та усвідомлено з ними справлятися. Творча особистість перебуває в постійному контакті з навколишнім світом і приймає в ньому активну участь.

Для творчості немає стандартів, оскільки вона завжди індивідуальна і може бути розвинена тільки самою людиною. Творчість необхідно виховувати у студентів ЗВО, щоб з часом вона стала життєвою установкою, яка, з одного боку, дозволяє їм побачити нове в знайомому і близькому, а з іншого – не боятися зіткнутися з новим і невідомим.

У психолого-педагогічній літературі поняття творчість найчастіше пов'язується з поняттям творчих здібностей (можливостей) і розглядається як особистісна характеристика. Дослідження психологів і педагогів вказують на зв'язок творчих здібностей із розвитком особистості та інтелекту. Таким чином, творчі здібності – це індивідуальні якості та здібності людини, які проявляються в умінні застосувати знання, вміння і навички в умовах нестандартної ситуації.

Розгляд творчості як процесу дає можливість виявити здібності до творчості та умови, які полегшують і стимулюють цей процес, а також оцінювати його результати.

ПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

■ **Словникова робота:** творчість, креативність, загальні і специфічні здібності, творчі здібності, музичні здібності, інтелект, психологія, педагогіка, творча задача.

■→ **Теми рефератів**

1. Зв'язок творчих здібностей із розвитком особистості та інтелекту.
2. Творчі музичні здібності.

Питання для самостійного опрацювання

1. Креативність як готовність до створення нових, нетрадиційних та оригінальних ідей.
2. Пошук мотивації творчої музичної діяльності студентів.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Що таке творчість?
2. Що собою представляють загальні і специфічні здібності?
3. Як творчі здібності трактуються в педагогіці і психології?
4. Окресліть комплекс здібностей, необхідних для формування творчої особистості в процесі навчання.
5. Що називають творчою задачею?
6. При створенні яких педагогічних умов відбувається розвиток творчих здібностей ?

////////////////////////////////////

РОЗДІЛ 3

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ (ГІТАРА)» У ЗВО

Як відомо, на практичних заняттях з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» у студентів закладаються основи музично-теоретичних знань, формуються виконавські навички, вміння творчо працювати і, що найголовніше, самостійно виконувати поставлені задачі. Це значною мірою сприяє успішному розвитку і становленню їх не тільки як майбутніх викладачів музичного мистецтва, а й як музикантів.

Для ефективної професійної діяльності викладач ЗВО сьогодні, крім фаху, має володіти необхідним мінімумом знань з таких дисциплін, як психологія, естетика, вікова педагогіка, фізіологія, анатомія та ін. Також при проведенні практичних занять з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» треба враховувати рівень здібностей та можливостей студентів, подаючи матеріал у логічній послідовності від простого до складного, оскільки, і занадто складні, і дуже спрощені завдання не сприятимуть розвитку музичного виконавства. Водночас, заняття треба організовувати так, щоб майбутні вчителі отримували багато яскравих вражень, позитивних емоцій, не забуваючи при цьому, що музичні заняття – не тільки задоволення, але і кропітка щоденна праця. Якщо заняття проходять цікаво, студент, непомітно для себе, долає багато труднощів навчання – технічних, ритмічних, інтонаційних. Такі заняття значно ефективніше розвивають творчі здібності, підвищують його впевненість у собі.

Саме тому, в результаті освоєння навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» студент має набути такі фахові та загальні компетентності:

А) Інструментально-виконавські:

- вільне володіння музичним інструментом (гітарою) та здатність його використовувати у навчальній і концертно-виконавській діяльності;

- володіння навичками читання нот з листа, транспонування, добору музики на слух;
- володіння методами навчання гри на музичних інструментах;
- здатність організовувати інструментальне музикування школярів на уроках музичного мистецтва та в позанавчальний час;
- здатність застосовувати базові знання з будови, ремонту та налаштування свого інструменту для вирішення музично-виконавських завдань;
- цілісно і грамотно сприймати та виконувати музичні твори, самостійно освоювати сольний, оркестровий і ансамблевий репертуар;
- здійснювати теоретичний і виконавський аналіз музичного твору та застосовувати базові знання для пошуку інтерпретаторських рішень;
- використовувати у професійній діяльності технічні засоби звукозапису.

Б) Інформаційні:

- здатність до самостійного пошуку, аналізу та оброблення інформації з різних джерел, що необхідно для постановки і вирішення професійних завдань та особистісного розвитку;
- здатність до ефективного використання інформаційних ресурсів мережі Інтернет для вдосконалення професійної діяльності;
- здатність орієнтуватися в умовах частотої зміни інноваційних технологій у професійній діяльності.

В) Самоосвітні:

- здатність до самостійної пізнавальної діяльності, самоорганізації та саморозвитку;
- спрямованість на розкриття особистісного творчого потенціалу та самореалізацію у фаховій діяльності;
- прагнення до особистісно-професійного лідерства та успіху;
- вміння працювати в колективі, ефективно спілкуватися з колегами, керівництвом.

Більшість науковців і педагогів-практиків погоджуються з думкою, що студентів слід зацікавити з самого початку, зробити заняття творчо насиченим, а сам процес навчання захоплюючим. Звичайно, що інтерес до музики у студентів може пробудити лише викладач, який сам захоплений музичним мистецтвом. Слід пам'ятати, що прагнення зробити процес навчання цікавим вимагає від нього винахідливості і педагогічної майстерності, а також великої підготовки і часто великих часових і матеріальних витрат. Також

необхідно, враховуючи індивідуальність кожного студента, застосовувати впродовж заняття різні види музично-педагогічної діяльності, в тому числі:

- виконавство (співаки, інструменталісти);
- слухання музики;
- вивчення теорії і історії (музикознавці);
- передача власного досвіду (майбутні викладачі);
- створення музики (композитори).

Важко передбачити всі аспекти та нюанси навчального процесу, бо різні за рівнем обдарованості та психофізіологічними особливостями розвитку студенти потребують диференційованого підходу, тому немає потреби в чіткій регламентації кожного кроку викладачів. Завдання викладачів – вдумливо і органічно формувати художній смак студентів на кращих взірцях світового музичного мистецтва та всіляко сприяти поступовому гармонійному розвитку їх творчих і виконавських здібностей.

Структура практичного заняття з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» в цілому виглядає так:

1. Організація початку заняття.
2. Повідомлення теми заняття і його завдань.
3. Вивчення нових знань, необхідних для формування умінь.
4. Застосування знань і умінь, отриманих раніше.
5. Творче застосування знань і умінь.
6. Підбиття підсумків. Висновок.

За останні роки значно розширився діапазон засобів виразності та виконавських прийомів гри на гітарі. Тут і оригінальні винаходи і запозичення з технічного доробку інших музичних інструментів. В сучасну виконавську практику міцно увійшли різновиди специфічного прийому під назвою «бенд» (підтягування струн чи «вібрато» поперек грифа), елементи «тепінгу» (гітарне «легато», що виконується окремо пальцями правої та лівої руки), численні звукоімітаційні прийоми та ін.. На практичних заняттях з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» слід демонструвати особливості інструмента, його сильні сторони: розмаїття штрихів та прийомів, багатство тембрових відтінків, скордатуру, можливість виходу з темперації та ін..

В різні періоди історії видатні виконавці і композитори кожен по-своєму намагалися стимулювати розвиток гітарного мистецтва.

В Європі в XVIII-XIX століттях найбільшою популярністю користувалися іспанські (Д. Агуадо [3] і Ф. Сор [36]) та італійські (М. Джульяні [38], Ф. Каруллі [35], М. Каркассі [12] та ін.) школи для

шестиструнної гітари. Сьогодні іспанська класична школа переважає італійську. Гітарна школа Фернандо Сора «Трактат про гітару» (1827 р.) протягом двох сторіч привертає увагу музикантів і викладачів в Україні та в світі. Іншим не менш відомим представником іспанської гітарної школи є Діонісіо Агуадо (1784-1849). Написана ним «Школа для гітари» вважається найкращою не дивлячись на тривалість її існування. До появи «Школи» Еміліо Пухоля [23] вона була найбільшою і найдетальнішою методичною роботою.

Відмінності цих двох шкіл, в загальних рисах, полягають в тому, що:

1. Італійці вбачають в гітарі інструмент для акомпанування, хоча і створили багату сольну літературу. Разом з тим, вона розрахована на віртуозне виконання, яке досягалось через легку манеру тримати інструмент, постановку, аплікатуру, рідкісне вживання баре, та максимальне використання відкритих струн. Все це робило звук приємним, але дещо одноманітним.

2. Іспанська школа трактує гітару як сольний інструмент. Іспанська гітарна література відрізняється глибиною, змістовністю, має поліфонічний характер і розкриває всі можливості інструменту. Звідси і саме ставлення до інструменту серйозніше: строгість постановки, яка дає максимальні зручності для техніки; баре, як основа аплікатури лівої руки; нігтьовий спосіб видобування звуку.

Кращими школами вважаються школи Д. Агуадо, Ф. Сора і М. Джульєні. Однак, школи названих авторів настільки складні, що вимагають серйозної попередньої підготовки. Тому для студентів-початківців було б корисно пройти школу М. Каркассі. В якості посібників можна рекомендувати етюди: М. Каркассі (ор. 60), М. Джульєні (ор. 100 і 48), Ф. Сора (ор. 6 і 29), Н. Коста (ор. 38).

В Україні питання самостійного оволодіння грою на гітарі висвітлювали А. Андрєєв [1], Д. Бак [2], Л. Вітошинський [4]; методику організації та роботи класичного ансамблю гітаристів – В. Грищенко [6]; методику викладання гри на шестиструнній гітарі для викладачів ЗВО – М. Михайленко [16]; швидке навчання гри на 6-струнній гітарі – Н. Єфимова [9]; специфіку фактури у музиці для шестиструнної (класичної) гітари соло – О. Жерздев [10]; формування навичок гри на гітарі на основі спеціальних рухомих дій – В. Козлин [14]; традиції гітарної музики в контексті європейської музичної культури другої половини ХХ століття – Є. Мошак [17] та ін. В Чернігові навчання гри на гітарі та розвитку музичних здібностей присвячені навчальний посібник В. Орлова [19] та

навчально-методичний посібник для вчителів та учнів шкіл естетичного виховання – О. Солдатенко [26].

Але можливості гітари ще далеко не розкриті, тому органічним є процес творчого переосмислення програм та методик минулих років та збагачення їх новим матеріалом, враховуючи досвід інших інструментальних шкіл. Перед викладачами-гітаристами стоїть складне і почесне завдання: на основі творчих прогресивних методів оптимізувати процес навчання, виховувати талановитих музикантів, піднести авторитет української гітарної школи, збагативши свіжим національним струменем світове музичне мистецтво.

При проведенні практичного заняття з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» дуже важлива робота над музичним твором, яку можна умовно розділити на три етапи:

1. Створення загального уявлення про музичний твір і знайомство з його особливостями (виконує викладач).

2. Ретельне вивчення твору в деталях і прочитання студентом нотного тексту, робота над подоланням труднощів окремих тактів, фраз і т. д.

3. Процес збирання всіх елементів музичного твору в ціле, що підводить підсумок попередньої роботи.

Виконання самим викладачем твору цілком на початковому етапі вкрай необхідне. Всі нові теми, пов'язані з нотним текстом та звукоутворенням потрібно ретельно пояснити і продемонструвати. Потім відбувається конструктивна розмова про твір, його характер, про композитора і т.д., при цьому студент слухає не пасивно, а бере найактивнішу участь у обговоренні.

При повторному програванні п'єси викладачем студент повинен уважно стежити за виконанням по нотах. Після цього потрібно розпитати студента про те, які елементи звучання і нотні записи йому знайомі, а що незрозуміло, що нового він побачив та почув при повторному виконанні. Дуже часто викладач розповідає про характер та способи гри, про те, як слід виконувати той чи інший твір, його фрагменти, не залишаючи самому студенту місця для міркувань. Саме тому завдання початкового етапу навчання – якомога раніше пробудити самостійність у студента і тільки індукуючими питаннями вести його до мети.

Другий етап роботи над твором передбачає більш детальне ознайомлення студента з фразами, мотивами, темпом і ритмом, аплікатурою, динамічними відтінками, тривалостями голосів, звуковидобуванням в обраному творі.

Викладачу потрібно навчити студентів читати музичні твори з листа. Перше читання він робить в повільному темпі. Це необхідно для того, щоб студент сам переконався в точності прочитання тексту: в зазначеному метрі і ритмі виконуються всі тривалості, вірно дотримуються знаки альтерації, аплікатура обох рук.

Після грамотного прочитання тексту треба за допомогою допоміжних питань вимагати, щоб студент зрозумів, де головна мелодія, де акомпанемент, де бас, чи є подвійні ноти, співзвуччя. Тобто, необхідно розібратися в фактурі твору через активізацію слуху і власних відчуттів студента. Корисно докладніше розібратися в будові одного музичного фрагмента. Мелодія складається з послідовних один за одним різних або однакових звуків, різних або однакових тривалостей; а фактура її, як правило, змінюється: мелодія без акомпанементу, мелодія з басом, мелодія з акомпанементом і т. д. Важливо з'ясувати, що у фразі, потім у фрагменті, головне: де мелодія, де акомпанемент, де бас. Фактура твору для студента повинна бути зрозумілою.

При першому ж читанні потрібно чітко дотримуватися аплікатури, усвідомлювати значення і необхідність її точного виконання в конкретній п'єсі, етюді. Важливість обраної аплікатури необхідно донести до свідомості студента. За допомогою достатньої кількості повторень студент повинен завчити вірну аплікатуру, щоб пальці самі, автоматично, за звичкою, виконували вірні рухи. Це дуже важливо при виконанні на публіці, щоб уникнути невпевненості та плутанини.

Як тільки студент починає дотримуватися ритму, аплікатури, відтінків, музичний твір можна заучувати напам'ять. Заучування на пам'ять полегшує роботу, так як не прив'язує студента постійно до нотного тексту і у нього з'являється можливість зосередиться на художніх завданнях виконання.

Велику увагу при проведенні практичного заняття з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» варто приділяти технічним завданням. Необхідно дати студенту чітке уявлення як треба працювати над технічними труднощами так, щоб без зайвих витрат часу вирішити їх. Не потрібно повторювати багато раз те, що зіграно легко, а вирізняти тільки найбільш важкі місця і працювати окремо над кожним таким тактом чи фразою. Іноді слід працювати над лівою та правою руками окремо. По ходу роботи доречно запропонувати студенту спеціальні вправи, аналогічні тим труднощам, які зустрічаються в творі. Необхідно щоб студент сам визначив складний музичний відрізок і самостійно виконав

відповідну вправу. Все вищенаведене розвиває у майбутнього викладача музичного мистецтва здатність мислити творчо і захоплено працювати над музичним твором.

Поступово, долаючи різні індивідуальні проблеми, увагу студента доречно перевести на цілісне виконання твору. Зрозумілому бажанню студента зіграти новий твір цілком не варто заважати, проте після програвання необхідно звернути увагу на недоліки в його виконанні, а краще, якщо він сам проаналізує свою гру. Нерідко буває, що студент не помічає своїх помилок і незручностей в рухах, тоді доречно попросити його ще раз виконати цей твір, що б він сам відчув свої недоліки.

Час від часу викладач повинен зосереджувати увагу студента на виконанні художньої інтерпретації тексту, допомагати йому від свого виконання заново повернутися до програмного, образного, що потребує більш досконалої підготовки. Необхідно дати відчуття загальну лінію звучання твору, виявити головну кульмінацію, навчити студента мислити, випереджаючи звучання.

Необхідно знайти для твору саме той вірний темп, який би повністю відображав характер, так як від невірно обраного темпу губиться виразність і характер всього виконання. Для досягнення потрібного темпу і виразності звучання музичний твір необхідно «обіграти» – програти його цілком і в належному темпі.

Коли твір буде готовий, доцільно розповісти студенту, що таке публічний виступ і як до нього необхідно ретельно підготуватися. Загальновідомо, що дрібниць на сцені не буває, тому потрібно вчити його як налаштовуватися на виступ, виходити і тримати інструмент, робити уклін, поводитися під час виконання, грати з задоволенням, приносити радість слухачам.

Проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» з використанням інноваційних технологій, комп'ютерної техніки та найсвіжішої інформації, взятої з мережі Internet – один із способів оптимізації та урізноманітнення навчально-виховального процесу.

В даний час з усього існуючого комплексу електронно-освітніх ресурсів присвячених класичній гітарі (інформативних, подієвих, персональних, комбінованих), доступного в Інтернеті, викладачами гітари часто використовуються наступні:

- електронна нотна бібліотека старовинної та сучасної музики класичного напрямку, що включає оригінальні твори і перекладення для гітари;

- аудіо та відеозаписи окремих творів відомих гітаристів нашого часу і видатних виконавців ХХ-ХХІ століття, а також їх майстер-класи та відеошколи.

Інформаційні технології покликані розвантажити викладача і допомогти йому зосередитися на творчій роботі. Вони покликані оптимізувати трудовитрати викладачів, щоб навчальний процес став більш ефективним.

Висновки

Основні завдання викладача при проведенні практичних занять з гітари:

- прищепити любов до занять музикою;
- розвинути творче начало студента;
- забезпечити активну участь студента в навчальній діяльності;
- підвищити особистий інтерес до музичних занять.

В результаті проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» студент повинен вміти:

- досягати яскравого, виразного, змістовного виконання;
- самостійно працювати над музичним твором;
- аналізувати музичний твір, використовуючи знання, отримані на уроках спеціальності і музично-теоретичних дисциплін;
- проводити порівняльний аналіз записів виконання твору різними музикантами.

Також студент повинен знати:

- велику кількість музичних творів, різних за часом створення і стилю, жанру і форми;
- музичну літературу для обраного інструменту;
- про виконавський досвід, рекомендації та поради найбільших музикантів;
- прийоми звуковидобування, штрихи, відтінки, тембри, вправи та етюди, які переслідують одну мету – грамотне і раціональне застосування їх в виконавстві.

ПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

■ **Словникова робота:** музична педагогіка, творчі здібності учнів, практичні заняття з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)», музично-теоретичні знання, виконавські навички, викладач музичного мистецтва, музикант, професійна діяльність, викладач ЗВО, фах, психологія, естетика, вікова педагогіка, фізіологія, анатомія.

■➔ **Теми рефератів**

1. Становлення майбутніх викладачів музичного мистецтва як музикантів.
2. Гітара і світове музичне мистецтво.

Питання для самостійного опрацювання

1. Сучасні школи для шестиструнної гітари.
2. Проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» з використанням інформації, взятої з мережі Internet.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Які фахові та загальні компетентності має набути студент в результаті освоєння навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» ?
2. Як зробити заняття творчо насиченим?
3. Назвіть складові структури практичного заняття з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)».
4. Як у різні періоди історії видатні виконавці і композитори стимулювали розвиток гітарного мистецтва?
5. Назвіть іспанські та італійські школи для шестиструнної гітари.
6. Окресліть три етапи роботи над музичним твором.
7. Які основні завдання викладача при проведенні практичних занять з гітари?
8. Що студент повинен вміти і знати в результаті проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)»?

РОЗДІЛ 4

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ (ГІТАРА)» З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Узагальнення передового педагогічного досвіду викладачів ЗВО щодо виділеного кола питань, а також аналіз особистої практики викладання дозволили автору висвітлити використання інноваційних педагогічних технологій музичного навчання на прикладі проведення практичного заняття з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» з метою заохочення студентів до творчості та розкриття їх особистісних інтересів.

Мета методична: розкриття досвіду проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» з використанням інноваційних технологій для розвитку творчих здібностей студентів при підготовці фахівців, які повинні володіти необхідними для їх самостійної професійної діяльності музично-виконавськими навичками і знаннями;

Тема заняття: використання інноваційних технологій і сучасних технічних та інформаційних засобів для розвитку творчих здібностей студентів при навчанні гри на гітарі.

Мета заняття: використовуючи інноваційні технології, розкрити індивідуальні творчі можливості студента, сформулювати емоційне і осмислене ставлення до музики, удосконалити його виконавські навички гри на гітарі.

Тип заняття: як заняття теоретичного навчання – комбіноване, як заняття практичного навчання – вдосконалення умінь і навичок.

Вид заняття: бесіда та самостійна і практична робота.

Завдання

1. Освітні

•допомогти студентам оволодіти різними технічними прийомами звуковидобування, необхідними для розвитку швидкості, чіткості, рівності виконання в межах досліджуваних на даному етапі творів;

•навчити слухати і аналізувати музичний твір у іншому виконанні;

•засвоїти навички використання інноваційних технологій для пошуку допоміжного навчального матеріалу;

•оволодіти навичками гри на новому музичному інструменті;

•оволодіти навичкою читання з листа і вмінням швидко розібрати новий твір.

2. Творчі

•розвинути художній смак, творчі здібності, загальний кругозір, музичний слух, музичну пам'ять, мислення;

•сприяти творчій взаємодії студентів і викладача;

•прищепити навички звукової культури, виразності, краси і співучості звучання творів, які виконуються;

•вдосконалити технічні навички виконавства та роботу над: найважливішими засобами музично-художнього виконання (точність прочитання музичного тексту, виразність інтонації, ритмічна чіткість); правильним підбором аплікатури; дотриманням динаміки, фразування; побудовою форми художнього твору;

•розвинути творчий підхід до прийомів звуковидобування при гри на гітарі;

•удосконалити у студентів навички ансамблевої гри;

•розширити знання щодо застосування комп'ютера при навчанні гри на гітарі.

3. Виховні

•розвинути у студентів любові до музичного мистецтва;

•заохочувати терпіння та наполегливості в подоланні труднощів;

•виховати елементи співпраці при грі в ансамблі.

4. Мотиваційні

•сприяти створенню внутрішнього комфорту на заняттях;

•заохотити до самостійної творчої роботи студентів.

5. Здоров'язберегаючі

•слідкувати за правильною постановку рук та посадкою студентів за інструментом.

Форма заняття: індивідуальна.

Методи:

- метод практичного показу;
- метод словесного пояснення.

Матеріально-технічне забезпечення заняття: гітара, каподастр, кастаньети, підставка під ногу, стільці, пюпітр, кахон, комп'ютер, гітарний процесор, акустична система, мережа Інтернет, відеокамера, нотний матеріал.

Міждисциплінарний взаємозв'язок. Заняття з навчальної дисципліни

«Основний музичний інструмент (гітара)» передбачає інтеграцію знань, умінь і навичок з таких дисциплін:

- аналіз музичних творів;
- ІКТ в галузі музичного мистецтва;
- інформаційні технології у професійній діяльності;
- історія зарубіжної музики;
- історія музичного мистецтва;
- методика музично-теоретичної підготовки;
- музична інформатика;
- практикум з інструментального виконавства;
- сучасні інформаційні технології в освіті;
- сучасні технології музичного виховання;
- теорія музики і сольфеджіо;
- технології музичного навчання та виховання.

План заняття

1. Повідомлення теми заняття та його завдань.
2. Гра гам.
3. Робота над етюдом.
4. Робота над п'есою.
5. Ансамблеве музикування.
6. Завдання для самостійної роботи,
7. Аналіз заняття.

Хід заняття

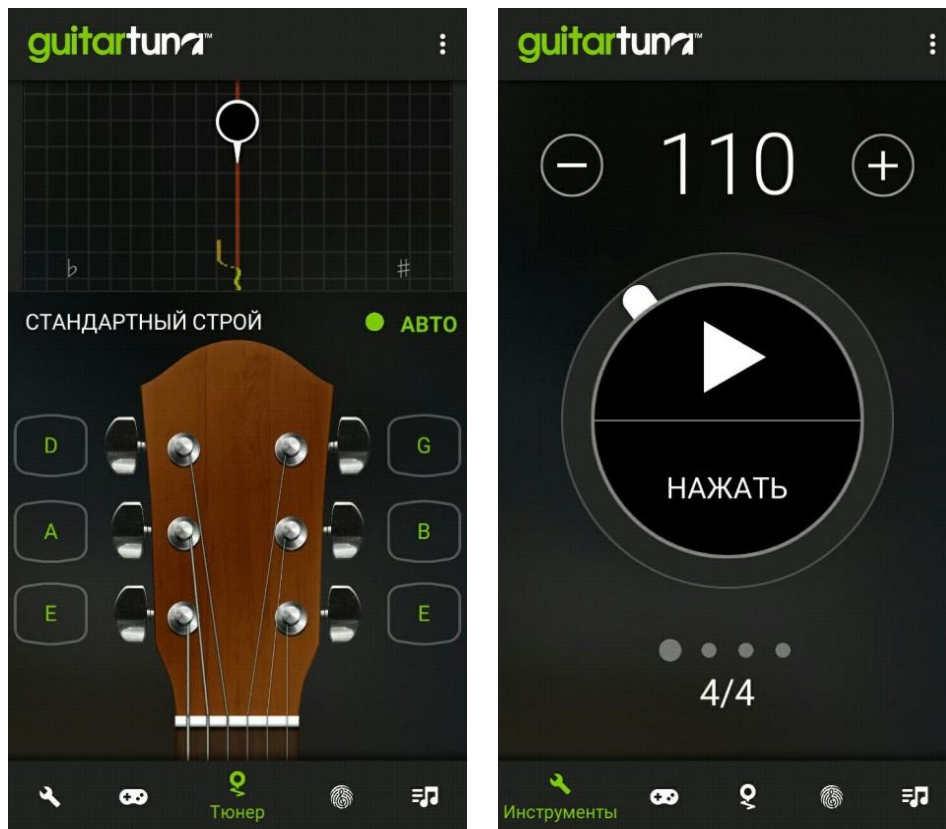
Як відомо, в результаті освоєння дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» у студентів повинна сформуватися фахова компетенція – застосовувати базові знання з будови, ремонту та налаштування свого інструменту для вирішення музично-виконавських завдань. Саме тому на початку занять треба обов'язково налаштувати інструмент. Для цього бажано навчити студента користуватися, наприклад, програмою «Налаштування гітари» для комп'ютера, яку треба скачувати та встановлювати (рис. 1). Можна використовувати «онлайн» версії для всіх браузерів, такі як «Налаштування гітари онлайн через мікрофон» (рис. 2) та «Гітарний тюнер» (рис. 3). Також існують програми «GuitarTuna» (рис. 4) та «DaTuner» (рис. 5) для мобільного смартфона. При грі на інструменті треба користуватись не тільки механічним метрономом, а й будь-якою програмою з раніше перерахованих або «Guitar Pro» [26, с. 21-23] (рис. 6).

Рис. 1. Налаштування гітари за допомогою програми «Налаштування гітари» на комп'ютері

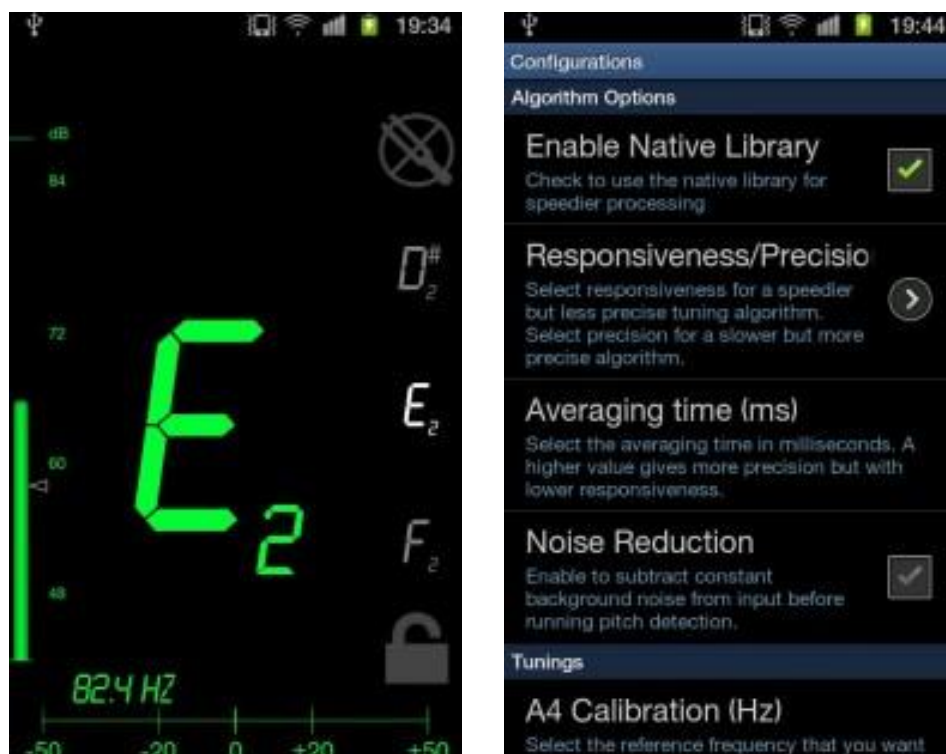

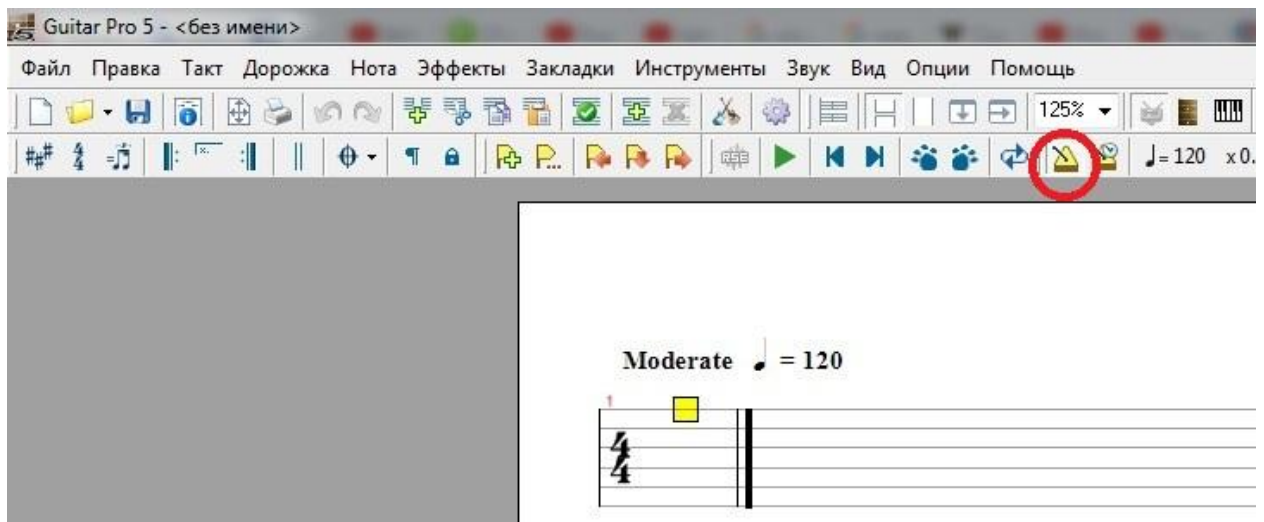
Рис. 4. Налаштування гітари за допомогою програми «GuitarTuna» на смартфоні

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.ovelin.guitartuna&hl=ru>

Рис. 5. Налаштування гітари за допомогою програми «DaTuner» на смартфоні

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.bork.dsp.datuna&hl=ru>

Рис. 6. Використання метроному за допомогою програми «Guitar Pro» на комп'ютері

<https://soft.sibnet.ru/soft/18907-guitar-pro-5-2/>

Студент налаштовує гітару самостійно.

§ 4.1. ГРА ГАМ

З перших занять слід привчати студента слухати свою гру і наполегливо вимагати від нього якісного звуковидобування та вдосконалення виконавської техніки. Вправи не повинні бути схоластичними чи «технікою заради техніки», вони мають розв'язувати конкретні завдання, розширюючи арсенал можливостей для розкриття художнього образу. Точність ритму, відповідність темпу, логічне фразування, агогічні відхилення, динамічні відтінки – це деякі з основних аспектів, що повинні бути в центрі уваги викладача впродовж всіх років навчання.

Особливої уваги потребують аплікатурні проблеми студентів. Крім перевіреної часом аплікатури гам А. Сеговії (Додаток А), їх потрібно виконувати й іншими варіантами: ковзною, зімкнуто-розширеною, з максимальним використанням відкритих струн (і не тільки у перших позиціях), різновидами прогресивної аплікатури. Крім хроматичної, мажорних та мінорних гам, бажано використовувати й інші звукоряди: пентатоніку, лади народної музики, блюзову гаму, а також симетричні лади (модального типу).

Для вироблення у студента рухових навичок необхідні спеціальні вправи, які готують його до виконання технічних завдань. Гама – необхідна умова для успішного технічного просування вперед.

Як правило, у більшості студентів ліва рука в технічному аспекті слабкіше правої, тому над її розвитком треба працювати спеціально. Корисною вправою для зміцнення пальців і розвитку швидкості може служити гра трелей на всіх ступенях мажорних гам. Викладачу потрібно уважно стежити за економічністю пальцевих рухів студентів. Велику користь в цьому відношенні приносять всілякі секвенції в висхідному і низхідному русі. Для відпрацювання швидкості в лівій руці студентам корисно пограти гами найрізноманітнішою аплікатурою.

Тільки систематична робота над гами і вправами допоможе студентам подолати багато технічних труднощів, створить легку і швидку рухомість пальців. Саме тому кожне практичне заняття починається з програвання гам.

Студент грає гами: Es-dur (2 октави) (Додаток Б), G-moll (3 октави) в аплікатурі А.Сеговіа (дуолями – секстолями, пунктирним ритмом) (Додаток В), B-dur – терціями (2 октави) (Додаток Г).

За допомогою програми «Finale», «Sibelius» чи «GuitarPro» викладач може набрати всі твори, які виконуються студентами, включаючи гами. Це дає їм змогу перед виконанням заздалегідь прослухати твір.

Викладач показує гами в програмі «GuitarPro», потім вони її слухають.

Студент грає гами одночасно з програмою.

Викладач рекомендує студентам грати гами прийомом «тірандо», застосовуючи репетиції пальців і m, m і. При цьому головне завдання викладача – слідкувати за точним чергуванням пальців правої руки студента як при висхідному, так і низхідному русі.

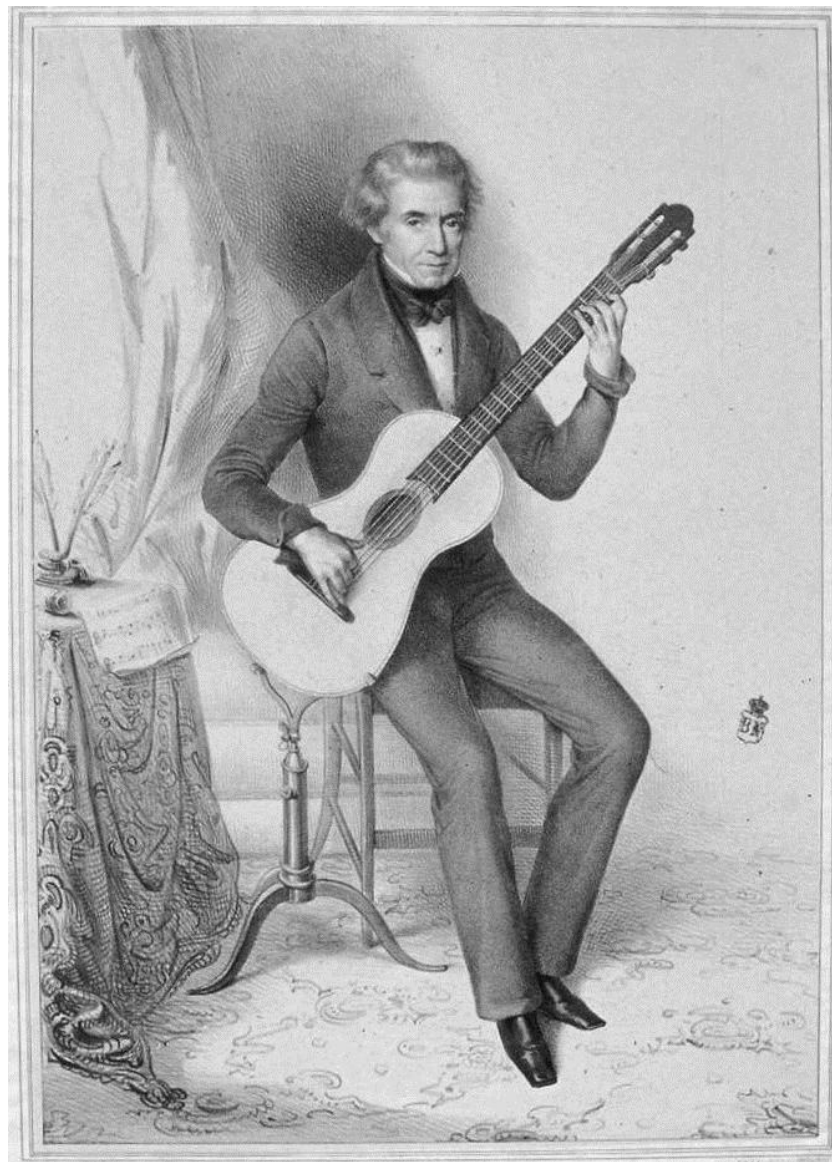
Дані вправи є доповненням до комплексу мажорних і мінорних гам та вправ, які граються постійно на практичних заняттях.

Особливу увагу викладачу потрібно приділяти положенню студента за інструменту та постановці його рук. Слід пильнувати аби він сидів зручно і правильно, при цьому щоб не затискалися пальцеві, плечові та інші групи м'язів, що може негативно вплинути на виконавський процес. Викладачу треба слідкувати за тим, щоб при натисканні струн та звуковидобування витрачалася рівно стільки зусиль, скільки необхідно для якісного звучання, уникаючи перевтомлення м'язів.

Викладач звертає увагу студентів, що наш час більшість педагогів-музикантів є послідовниками школи гри на гітарі засновниками якої були Діонісіо Агуадо та Фернандо Сор, так як: «іспанська школа трактує гітару як сольний інструмент... Звідси і саме ставлення до інструменту серйозніше: строгість постановки, яка дає максимальні зручності для техніки; баре, як основа аплікатури лівої руки; більш широке виконання позицій; нігтьовий спосіб видобування звуку» [28, с. 228].

Великий інтерес у студентів викликають яскраві малюнки до теми, відеокліпи та голосовий супровід, що сприяє більш активному засвоєнню нових знань.

Викладач показує фото Д. Агуадо (рис. 7) та Ф. Сора (рис. 8) через програму «FastStoneImageView».

Рис. 7. Гітарист-класик Діонісіо Агуадо (1784-1849)

**Рис. 8. Гітарист-класик Фернандо Сор
(1778-1839)**

Більшість студентів на першому курсі навчання, як і Фернандо Сор – не визнають нововведень на кшталт використаного Діонісіо Агуадо нігтьового способу видобування звуку. Вони залишається прихильниками м'якого, оксамитового звучання, що витягується подушечкою пальця.

Гра гам – монотонна праця, тому по закінченні, буде доцільно показати студентам відео про дещо несподіване застосування гам:

Dipinsajd – JakiToJestBeton? (Gama Es-dur)
<https://www.youtube.com/watch?v=vcKI2IgACdY>

§ 4.2. РОБОТА НАД ЕТЮДОМ

Розвиток техніки гітариста неможливо уявити без роботи над етюдами. Етюди на різні види техніки: Ф. Сор – Етюди оп. 31 № 1-10 (Додаток Д); М. Джуліані – Етюди оп. 100 № 1-10 (Додаток Е); М. Каркасси. Етюди оп. 60 № 1-10 (Додаток Ж).

В результаті освоєння дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» у студентів повинна сформуватися фахова компетенція – виконувати теоретичний і виконавський аналіз музичного твору. Викладачу для цього потрібно послідовно та наполегливо розширювати загальний світогляд студентів, допомагати їм у здобутті музично-теоретичних знань, необхідних для осмисленого повноцінного виконавства, водночас не перевантажуючи термінами та інформацією, яка не буде використовуватися ними у практичній діяльності.

О. Винницький – «Етюд №5» (Додаток И)

Даний етюд сприяє розвитку техніки і музикальності, освоєнню різних ритмів. Тут студент має можливість застосувати знання і вміння, отримані ним раніше при вивченні арпеджіо. Цей твір має гомофонно-гармонічну фактуру, де яскраво виражена мелодія, гармонія в акомпанементі і бас, тому викладач перед гітаристом ставить завдання – зіграти в стилі «боса-нова», як би за три інструменти. Термін «Боса-нова» – походить від португальських слів («*bossa*» та «*nova*») – стиль популярної бразильської музики, що представляє собою синтез місцевого фольклору (Байано, самба) і деяких елементів джазу.

Викладач показує картинку у «Вікіпедії»

<https://ru.wikipedia.org/wiki/Босанова>

Цю і багато іншої інформації можна одержати з Інтернет ресурсу – зокрема сайт «Вікіпедія» – універсальна Інтернет-енциклопедія.

«Етюд №5» О. Вінницького складається з двох частин, побудованих на схожих, але все-таки різних ритмічних формулах. Перша частина етюду будується за однотоковою ритмічною формулою, а друга – за двотоковою.

Викладач рекомендує студенту для розвитку музичного слуху і відчуття ритму перед початком гри простукати долонею правої руки ритмічну формулу даного етюду.

1 частина

2 частина

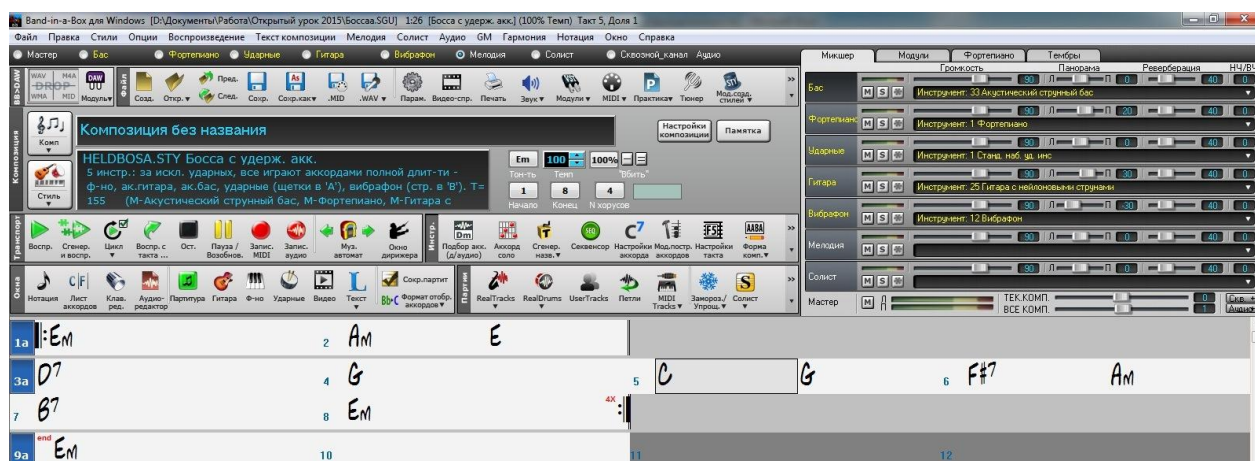
Студент стукає ритмічну формулу долонею

Після цього буде доцільним студенту без гітари простукати по нотах весь твір в цілому, використовуючи аплікатуру правої руки.

Студент стукає весь твір з початку до кінця.

Таким чином у студентів виробляється незалежна робота пальців правої руки і відчуття рівного ритму стилю «боса-нова».

Студент грає етюд самостійно, а потім з програмою «Band in a box» (рис. 9).

Рис. 9. Віртуальний акомпанемент за допомогою програми «Band in a box»

<https://mirsofta.ru/index.php?id=1220655604>

Викладач наголошує, що дану програму можна використувати в якості віртуального концертмейстера, де гітарист не тільки може грати під різні стилі, а й слухати інші інструменти.

При цьому викладач звертає увагу на точність аплікатури лівої руки, якість звуку у виконуваних акордах.

Після цього студент пробує зіграти цей же етюд самостійно, дотримуючись ритму який він чув в програмі.

Зважаючи на те, що в результаті освоєння дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» у студентів повинна сформуватися фахова компетенція – застосовувати у виконавській діяльності технічні засоби звукозапису, то на останньому етапі роботи над твором рекомендується записувати гру студента на відеокамеру, а потім разом переглядати та обговорювати.

Після цього викладач записує на відео самостійне виконання етюду студентом, разом переглядають та обговорюють відео.

Студент чує та бачить себе з боку, що сприяє розвитку його рефлексії, яка орієнтована на критику та творче відношення до гри на гітарі. Викладач рекомендує найкращі відео розміщувати на «Instagram», «Myspace», «Facebook», своїх каналах на сайті «YouTube» та інших, де студенти можуть заявити про себе, виступити в номінації гітара-соло і ансамблі, постійно відвідувати сторінки інших музикантів, залишаючи на стінах повідомлення, де присутнє їх фото, відео, посилання на сайт. Студентів нашого університету всесвітня мережа Інтернет приваблює можливістю стати відомими у колах її користувачів, не даючи концертів, але розміщуючи ролики на сайтах відеохостингу. Від того, що відеоролик подивилися люди в Аргентині, США, Португалії, Іспанії, Австралії та в інших країнах, створюється загальна кількість переглядів і це можна порівняти з віртуальним виступом на концерті.

Наприклад:

<https://www.facebook.com/groups/ChNPU.art1/>

<https://www.facebook.com/chnpu.department.of.arts/>

<http://www.youtube.com/user/Alexander78537>

Ці ролики можуть виявитися цікавими багатьом користувачам, бо кількість переглядів може сягати кількох тисяч. Наприклад, відео

з одним із студентів (де він грає сольно та з ансамблем) набрали більше 1500 переглядів, а це дорівнює майже 2 концертам у заповненій ушент Філармонії. Інші відеоролики зі студентами набрали більше 3000 переглядів, що можна порівняти майже з 5 концертами в Філармонії, а сольне виконавство переглянули біля 37 000 людей – це 3 стадіони.

Для підвищення інтересу студентів до розучування нових творів викладач пропонує перегляд відео, де ці твори виконуються на гітарі та інших інструментах відомими педагогами-гітаристами. Після цього необхідно обговорювати побачене та порівнювати зі своєю грою.

Специфіка інтерпретації музичних творів є об'єктом особливої уваги з боку викладача тому, що в результаті освоєння дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» у студентів повинна сформуватися фахова компетенція – застосовувати базові теоретичні знання в процесі пошуку інтерпретаторських рішень. Студент, виконуючи той чи інший твір, повинен враховувати особливості національної школи та виконавської манери відповідної історичної епохи. Момент інтерпретації побаченого і почутого під час навчання гри на гітарі є ключовим. Це розгляд прийомів гри, нюансів композиції, аранжування, структури, індивідуальної манери виконавства, настрою, що створюється різними способами. На цьому викладачу варто робити акцент. Студент думає, аналізує, знаходить своє розуміння виконуваної музики, тим самим розвиваючи творче мислення.

Наприклад, на практичному занятті можна показати відео:

Етюд №5 в стилі «Босса-нова» – О. Вінницький. виконує автор.

<https://www.youtube.com/watch?v=myf5Pp0BNh8>

У виконанні деяких студентів цей твір звучить не гірше від авторської гри.

§ 4.3. РОБОТА НАД П'ЄСОЮ

П'єса Вісенте Гомеса – «Романс» (Додаток К)

Як відомо, студенти з середніми музичними здібностями погано запам'ятовують ритмічний малюнок мелодії, її інтонацію або забувають в якому темпі треба грати. На початковому етапі роботи над твором буде дуже доцільним викладачу записати своє виконання п'єси і дати як зразок студенту, щоб він удома дивився та слухав запис і постарався зіграти на гітарі так, як викладач. При виникненні запитань можна консультувати студентів дистанційно по «Skype», «Viber», «WhatsApp» чи «Facebook Messenger». Цей метод дуже ефективний.

Робота над п'єсою починається з перегляду відео з записом виконання цього твору професійним музикантом.

Викладач показує відео:

Vicente Gomez – Romance de Amor, Романс Гомеса, Класична гітара

<https://www.youtube.com/watch?v=dMaaJZSTVCA>

Для підготовки до виконання п'єси викладач рекомендує студенту грати вправу на відкритих струнах потрійними нотами, а потім зробити розбір твору: розмір, тональність, ключові знаки, нотний текст, ритмічний малюнок і почати його виконання. До початку гри потрібно дати попередній рахунок і постаратися витримати обраний темп впродовж усього твору і добитися єдиного ритмічного пульсу.

Цей твір складається з двох частин. Розмір «Романсу» 3/4. Основна ритмічна фігура всієї п'єси – тріоль.

Перша частина написана в тональності Мі-мінор і особливих труднощів для виконання студентами не представляє. Потрібен чистий звук при грі тріолей з акцентом на першу ноту, плавність у звуковисотній мелодичній лінії, динамічне підведення до логічної кульмінації. Також, треба використовувати прийом «вібрато» для виділення.

Друга частина написана в тональності однойменного мажору, вона трохи складніше, рясніє тактами з великими і малими баре. Її гра допомагає розвинути необхідну гітаристу гнучкість пальців і добре освоїти цей прийом.

При уявній простоті, яка вводить багатьох студентів в оману, п'єса Вісенте Гомеса «Романс» – досить складний твір. Тому переважна більшість студентів-гітаристів на першому курсі навчання можуть, у кращому випадку, зіграти тільки першу частину п'єси, обов'язково зупиняючись і помиляючись в 9-10 тактах цієї частини. А от другу частину долають не всі.

Студент грає, а викладач при цьому вказує на недоліки і переваги гри.

Після програвання викладачу необхідно звернути увагу студента на недоліки в його виконанні, а краще, якщо він сам проаналізує свою гру. Нерідко буває, що студент не помічає своїх помилок, і тоді доречно попросити його ще раз виконати даний твір, щоб він сам відчув технічні неточності гри. Студенти розуміють важливість навчання гри на гітарі, не дивлячись на труднощі, що виникають в процесі роботи над п'єсами.

Дуже важливо на занятті подивитися як цей твір виконують інші професійні музиканти, і порівняти з грою студента.

Викладач пропонує студентам перегляд відео, де п'єсу грають на гітарі інші виконавці:

Narciso Yepes (Romance Anonimo) – виконана на 12-ти струнній гітарі.

[*https://www.youtube.com/watch?v=UN6tcdiqELk\(10\)*](https://www.youtube.com/watch?v=UN6tcdiqELk(10))

ММКО – Вісенте Гомес «Романс» – звучить в супроводі симфонічного оркестру.

[*https://www.youtube.com/watch?v=dq32OBO3IE*](https://www.youtube.com/watch?v=dq32OBO3IE)

Обговорення виконання та порівняння зі своєю грою привчає студентів більше слухати й аналізувати почуте на предмет ритмів, гармоній, мелодійних рухів і способів досягнення потрібної виразності для розвитку їх творчих здібностей при грі на гітарі.

§ 4.4. АНСАМБЛЕВЕ МУЗИКУВАННЯ

В результаті освоєння дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» у студентів повинна сформуватися фахова компетенція – цілісно і грамотно сприймати і виконувати музичні твори, самостійно освоювати сольний, оркестровий і ансамблевий репертуар та загальна – працювати в колективі, ефективно спілкуватися з колегами, керівництвом. Саме тому такому важливому фактору музичного розвитку, як ансамблева гра, на практичних заняттях слід приділяти належну увагу – від виконання простих мелодій під акомпанемент викладача на початковому етапі і до участі студентів в різних (однорідних чи змішаних) ансамблях в наступні роки навчання.

Гітара є самостійним і одночасно багатим акомпануючим інструментом. Знайомство з акомпанементом відбувається коли студент починає грати акорди в першій позиції.

Як відомо, ансамблеве музикування сприяє розвитку у студентів ритмічного, мелодичний, гармонічного слуху, музичної пам'яті, розвитку творчих навичок та прищеплює інтерес і любов до музики та свого інструменту. Для цього студент повинен вміти:

- читати з листа і транспонувати музичні твори;
- використовувати технічні навички і прийоми, засоби виконавської виразності для грамотної інтерпретації нотного тексту;
- психофізіологічно володіти собою в процесі репетиційної та концертної роботи;
- використовувати слуховий контроль для управління процесом виконання;
- застосовувати теоретично знання у виконавській практиці;
- користуватися спеціальною літературою;
- чути та розрізняти всі партії в ансамблях різних складів;
- узгоджувати свої виконавські наміри і знаходити спільні мистецькі рішення при роботі в ансамблі;

Також він повинен знати:

- сольний репертуар, що включає твори основних жанрів (сонати, концерти, варіації), віртуозні п'єси, етюди, інструментальні мініатюри;
- ансамблевий репертуар для різних складів;
- художньо-виконавські можливості інструменту;
- основні етапи історії та розвитку теорії виконавства на цьому інструменті;

– закономірності розвитку виразних і технічних можливостей інструменту;

– виразні і технічні можливості родинних інструментів, їх ролі в ансамблі;

– базовий репертуар ансамблевих інструментів і перекладень;

– професійну термінологію;

– особливості роботи в якості артиста ансамблю, специфіку репетиційної роботи по групах і загальних репетицій.

На практичному занятті з навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент (гітара)» при ансамблевому музикуванні викладач застосовує поетапну роботу над музичним твором, наприклад, п'єсою Дана Лермана – «Іспанський Танок» (Додаток Л).

1 етап. Навички акомпанементу

Акомпаніатор повинен грати виразно, реагувати на будь-які динамічні, темпові зміни у виконанні соліста.

Завдання:

– освоєння техніки арпеджіо;

– освоєння акордової техніки;

– вивчення основних акордів (базові мажорні і мінорні тризвуки) і їх буквеного позначення;

– опрацювання всієї фактури – мелодія, акомпанемент і бас;

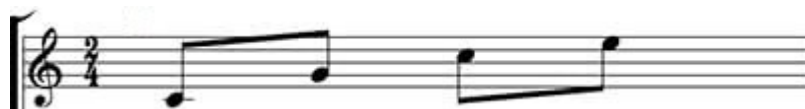
– звернення особливої уваги ритмічному малюнку в кожній партії.

Досить часто в нотних виданнях зустрічаються пісні з буквено-цифровим супроводом. Для того, щоб грамотно підібрати акомпанемент, студенту необхідно пам'ятати, що основний тон акорду позначається буквами латинського алфавіту, велика буква говорить про використання мажорного тризвуку, маленька латинська «m» в поєднанні з буквою основного тону означає мінорний акорд, а велика буква з цифрою 7 означають септакорд.

Для того, щоб домогтися вільної і легкої роботи правої руки, студенту потрібно грати вправи і етюди на всі види арпеджіо.

Арпеджіо (почергове виконання звуків, що входять в акорд) – це розкладений на звуки акорд, виконується на гітарі, в основному, *tirando*. Буквальний переклад цього слова означає «як на арфі». Комбінації арпеджіо на гітарі дуже численні і різноманітні:

– прямий рух: P-I-M-A (4);

– зворотний рух: P-A-M-I (4);

– повне: P-I-M-A-M-I (6);

– ламане: P-I-M-I-A-I-M-I (8).

Студентам потрібно пам'ятати, що пальці не розставляються на струнах заздалегідь, а опускаються по черзі. При виконанні арпеджіо необхідно звернути увагу студента на гармонійне накладення звуків, що створюють безперервне звучання. Перший звук грається F, другий – *mf*, третій – *mp*, четвертий – *p*. Це означає – наступний звук береться з такою силою звучання, яка виходить в результаті загасання попереднього.

Після того як студент достатньо натренувався, викладач пропонує йому зіграти співзвуччя одночасно, щоб звучав акорд або тризвук. Наприклад зіграти: *legato*; *staccato* (палець відразу повернути на струну і тримати його до наступного звуковидобування); вибіркове *staccato* (один палець – *staccato*, а решта – *legato*); акордами в різних ритмах або бас та акорд; *legato* в рухомому темпі.

Інший спосіб притискання струн, який використовується в гітарній партії №6 Дана Лермана «Іспанський Танок» – це прийом Баре. Він відрізняється тим, що перший палець лівої руки не ставиться на струни, а кладеться, притискаючи декілька або всі струни на одному ладу.

Основними вважаються 2 види баре:

- мале (притискається від 2-х до 4-х струн);
- велике (притискається 5 або 6 струн).

Студент грає свою партію.

2 етап. Знайомство з новим музичним інструментом

Завдання:

– освоєння основних навичок гри на кастаньєтах.

Знайомство з кастаньєтами.

Кастаньєти (ісп. *Castañetas*) – ударний музичний інструмент, що представляє собою дві увігнуті пластинки-черепашки, у верхніх частинах пов'язані між собою шнурком. Кастаньєти набули найбільшого поширення в Іспанії, Південній Італії і Латинській Америці. Такі прості музичні інструменти, які використовувалися для ритмічного супроводу танцю і співу, відомі ще з часів Давнього Єгипту і Греції. З іспанської вони називаються *castañuelas* («Каштанки») через схожість з плодами каштана. В Андалузії їх частіше називають *palillos* («палички»).

Викладач показує фото кастаньєт (рис. 10)

Рис. 10. Кастаньєти – іспанський ударний музичний інструмент без визначеної висоти звуку

https://www.google.com.ua/search?client=opera&biw=1600&bih=790&tbnm=isch&sxsrf=ACYBGNRjQJMPB3-MzcdH7MUtYxma4jej-A%3A1572364814193&sa=1&ei=DmK4XYu9C-aHk74PufCxuA4&q=Кастаньєти&oq=Кастаньєти&gs_l=img.3..012j0i2414.2940.2940..5101...0.0..0.77.77.1.....0....2j1..gws-wiz-img.SY0EGTLsINQ&ved=0ahUKEwiL_NOx68HIAhXmw8QBHT14DOcQ4dUDCAU&uact=5

Багато на занятті показати студентам, як на кастаньєтах грають професіонали і аматори та порівняти їх виконавство.

Викладач показує студентам відео як на них грають.

Кастаньєти Meinl FC1

<https://www.youtube.com/watch?v=2hAZqAoHUbw>

Перкусія. Кастаньєти VESTON TC-26P

<https://www.youtube.com/watch?v=vSUDSe2bBHE>

Як відомо в Іспанії кастаньєти використовуються не лише музикантами, а й танцюристами, наприклад :

Викладач показує студентам відео Шоу-балета «RIMAR». Іспанський танець з кастаньєтами

<https://www.youtube.com/watch?v=KCdQPmLkoIA>

Студент грає на кастаньєтах дотримуючись даного ритмічного малюнку, як двома руками одночасно так і по черзі.

4\4 ♪♪♪♪|♪♪♪♪|♪♪♪♪|♪♪♪♪|♪♪♪♪|

Даний ритмічний малюнок – це найбільш вдала інтерпретація, яка часто використовується при ансамблевому музикуванні в «Іспанському Танці» Д. Лермана.

Викладачу на практичному занятті доречно показати студентам відео, де при виконанні даної п'єси використовуються кастаньєти, які посилюють іспанський колорит.

Викладач пропонує студентам подивитись «Іспанський танець» обр. Д. Лермана у виконанні дитячого зразкового ансамблю «Віртуози гітари»

<https://www.youtube.com/watch?v=rXhmckP6pzA>

3 етап. Спільна гра студента з викладачем

Основні завдання на цьому етапі:

- закріпити початкові навички читання з листа;
- вдосконалити навички аналізу нотного тексту;
- навчитися слухати одночасно гру іншого виконавця;
- дотримуватися динамічних відтінків при грі на гітарі.

У процесі такої роботи студент набуває не тільки навичок сольного виконавства – коли потрібно яскравіше зіграти свою партію, а й навички «акомпанування» – вміння піти на другий план для супроводу сольної вокальної або інструментальної партії.

Викладач грає разом зі студентом кожен свою партію (соло та акомпанемент, а потім міняються партіями)

Після спільної гри в ансамблі викладач обговорює зі студентом його виконання, порівнює з інтерпретацією інших музикантів. Для цього студент дивиться відео в якому ансамбль гітаристів виконує цей твір в стилі Босса.

Дитячий інструментальний ансамбль «Зірки»
<https://www.youtube.com/watch?v=Do40T16TUVQ>

Потім студент сам шукає і показує відео викладачу, яке можливо не досконале, але на даний час найкраще з того що він знайшов в мережі Інтернет:

Ансамбль гітаристів дитячої музичної школи імені Йозефа Гайдна, Керівник Попова Н.Ю.

<https://www.youtube.com/watch?v=DbNbHpzdPxA>

Завдання для самостійної роботи:

- продовжувати працювати над гаммами Es-dur, G-moll, B-dur різними репетиціями;
- вдосконалювати гру етюдів і п'єс;
- записати своє виконання цих творів на відео і принести на наступне заняття для обговорення.

Аналіз заняття

Результат заняття показав, що поставлені викладачем цілі і завдання були досягнуті:

- чіткість і ясність поставлених завдань перед студентами;
- різноманітний музичний матеріал, який сприяє розвитку творчих здібностей студентів;
- створення образного ряду (порівняння, асоціації);
- подача теоретичних понять в контексті музичного образу;
- аудіальний і візуальний контроль студентами виконуваних творів.

Висновки

Підводячи підсумок, хочеться підкреслити, що при вирішенні проблеми використання інноваційних технологій і сучасних технічних та інформаційних засобів для розвитку творчих здібностей студентів, викладачі ЗВО неодмінно стикаються з протиріччями:

- потреба суспільства в творчих фахівцях та недостатня розробленість науково-педагогічних підходів до реалізації цієї проблеми;

- нова «суб'єкт-суб'єктна» парадигма освіти, яка передбачає інтеракцію, взаємодію викладачів і студентів та реальний стан практики навчання в ЗВО за традиційною системою;

- дидактичні можливості інтерактивних технологій навчання для розвитку творчих здібностей студентів та недостатній рівень їх реалізації у ЗВО.

Викладачу ХХІ століття необхідно тримати руку на пульсі часу, тому на практичних заняттях з музичного інструменту «Гітара» повинні застосовуватись сучасні засоби навчання:

- використання Інтернет ресурсів, що дозволяють створювати мультимедійні проекти і прослуховувати різні виконання, які можна порівнювати і аналізувати;

- застосування сучасних цифрових та електронних музичних інструментів з метою заміни класичних інструментів, або урізноманітнення їх звучання, створення їх максимально наближеними до оригіналу.

Впровадження інноваційних технологій в освітній процес у ЗВО дозволяє викладачу:

- проводити роботу зі студентами над подоланням технічних труднощів;
- розвивати його музичні та творчі здібності;
- «оживити» практичне заняття, зробити його більш цікавим;
- пробудити творчу активність студентів та їх прагнення до самовдосконалення.

Набуті на заняттях практичні навички дозволять студентам виробити технічну свободу, більш повно відчувати інструмент, зміцнювати пальці і розвивати їх побіжність. Творча самотійна робота сприяє розвитку загального світогляду та музикальності.

Однак, «розглядати використання інноваційних технологій для розвитку творчих здібностей студентів при навчанні грі на гітарі як панацею для вирішення всіх проблем не можна, бо це тільки засіб для реалізації цілей і завдань, поставлених перед викладачем» [26, с. 29-30]. Так чи інакше, в результаті студент все одно освоює інструмент «руками», долучається до музичного мистецтва, мотивується на самотійну роботу, а чільна роль у навчально-виховному процесі завжди залишиться за викладачем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев А. В. Современная школа игры на шестиструнной гитаре. Безнотная методика обучения. Минск, 2007. 224 с.
2. Бак Д. Самоучитель игры на 6-струнной гитаре. От новичка до мастера. Харьков, 2007. 160 с.
3. Блажевич В. О. Музично-виконавські традиції західноєвропейської гітарної школи. *Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття*: Праці. II Міжнарод. наук.-практ. конф., (Київ, 14–15 квіт. 2016.). Київ, 2016. С. 353–360.
4. Вітошинський Л. Про мистецтво гри на гітарі. Львів, 2006. 282 с.
5. Выготский Л. С. Собрание сочинений в шести томах. Москва, 1984. 432 с.
6. Грищенко В. І. Методика організації та роботи підліткового класичного ансамблю гітаристів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. Київ, 2003. 23 с.
7. Давиденко А. А. Творчість як процес гармонізації системи. Педагогіка і психологія. *Вісник НАПН України*. 2011. №4(73). С. 78–85.
8. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ, 2004. 352 с.
9. Єфімова Н. В. Школа швидкого навчання гри на 6-струнній гітарі [Ноти]: навчальний пісенний репертуар, пісенник, акорди для гітари. Харків, 2011. 221 с.
10. Жерздев О. В. Специфіка фактури у музиці для шестиструнної (класичної) гітари соло: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. Мистецтвознавства. Харків, 2011. 18 с.
11. Ільїна Н. М. Психологія творчості та обдарованості. Суми, 2018. 227 с.
12. Каркасси М. Школа игры на шестиструнной гитаре. Москва, 1990. 152 с.
13. Кларин М. В. Технология обучения идеал и реальность. Рига, 1999. 180 с.
14. Козлин В. Й. Формування навичок гри на гітарі на основі спеціальних рухових дій. Київ, 1997. 188 с.

15. Кошечко Н. В. Методика викладання у вищій школі: навч. посібник; НДУ ім. М. Гоголя. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. – 115 с.
16. Михайленко М. П. Методика викладання гри на шести-струнній гітарі. Київ, 2003. 248 с.
17. Мошак Є. Г. Традиції гітарної музики в контексті Європейської музичної культури другої половини ХХ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. Мистецтвознавства. Одеса, 2012. 16 с.
18. Новолокова Н. П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Харків, 2012. 176 с.
19. Орлов В. Я. «До музики – з гітарою». Початкова школа комплексного виховання і навчання гітариста (в двох частинах): навчальний посібник для музичних шкіл та музичних відділень шкіл естетичного виховання. Чернігів: Поліграфічні-видавничий комплекс «Десна», 2015. – 688 с.
20. Паламарчук В. Ф. Першооснови педагогічної інноватики. Київ, 2005. 420 с.
21. Пономарев Я. А. Психология творчества. Москва, 1976. 304 с.
22. Попова О. В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у ХХ ст., Харків, 2001. 256 с.
23. Пухоль Э. Школа игры на шестиструнной гитаре. Москва, 1983. 189 с.
24. Рафикова Р. С. Интерактивные технологии обучения как средство развития творческих способностей студентов: дис. канд. пед. наук, Казань, 2007. 206 с.
25. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии ДОС. Москва, 1998. 256 с.
26. Солдатенко О. І. Комп'ютерні технології та гітарні аранжування в розвитку музичних здібностей учнів: навч.-метод. посіб. для вчителів та учнів шкіл естет. вихов. ; Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка. Чернігів : Видавець Лозовий В.М., 2015. – 88 с.
27. Солдатенко О. І. Розвиток музичних здібностей учнів шкіл естетичного виховання за допомогою комп'ютерних програм. *Вісник ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка.* – 2013. Вип. 110. С. 289–292.
28. Солдатенко О. І. Історичні витоки європейської школи підготовки гітаристів започатковані у XVIII-XIX століттях. *Вісник ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка.* 2013. Вип. 108. С. 226–229.

29. Степанов О. М. Основи психології і педагогіки. Київ, 2005. 520 с.
30. Теплов Б. М. Избранные труды. Москва, 1985. 328 с.
31. Туник Е. Е. Диагностика креативности. Тест Е. Торренса. Адаптированный Вариант. Санкт-Петербург, 2006. 176 с.
32. Чернова Н. І. Інновації в освіті та нові підходи до методики активізації пізнавальної діяльності учнів. Київ, 2009. 71 с.
33. Ярощук Л. Г. Педагогічні технології навчання предметів гуманітарного циклу учнів гімназії: дис. канд. пед. наук. Кривий Ріг, 2008. 218 с.
34. Edward de Bono. Lateral Thinking. Great Britain, 1991. 272 p.
35. Gallardo G., Desmet S.: Solfègesand vocalises with very easy guitar accompaniment, Quebec, 2012, 195 p.
36. Jeffery B. *Fernando Sor, Composer and Guitarist*, Florida Tecla 302 1997, 216 p.
37. Maslow Abraham. Motivation personality. New York, 1954. 395 p.
38. Riboni M.: Mauro Giuliani: un'aggiornamento biografico, *Il 'Fronimo'* vol. 81 (1992), 41–60.
39. Rogers Natalie. The Creative Connection: Expressive Arts As Healing, Brisbane QLD, 1993. 262 p.
40. Sternberg Robert. Successful intelligence: how practical and creative intelligence determines success in life. New York, 1996. 304 p.
41. Weinzweig Paul. The Ten Commandments of Personal Power. Montreal, 1988. 177 p.

RECOMMENDED LITERATURE

1. Andreev A. V. (2007) *Sovremennaya shkola igryi na shestistrunnoy gitare. Beznotnaya metodika obucheniya* [A modern six-string guitar school. Shadowless training methodology]. Minsk: Modern school. (in Russian)
2. Bak D. (2007) *Samouchitel igryi na 6-strunnoy gitare. Ot novichka do mastera* [A self-taught 6-string guitar. From beginner to master]. Kharkov: Family Leisure Club. (in Russian)
3. Blazhevych V. O. (2016) Muzychno-vykonavs'ki tradytsiyi zakhidnoyevropeys'koyi hitarnoyi shkoly [Musical and performing traditions of the Western European guitar school] *Profesiyna mystets'ka osvita i khudozhnya kul'tura: vyklyky 21 stolittya (Ukraine, Kyiv, April 14–15, 2016)* (eds. Ohnev»yuk V.O., Vinnikova N.M., Batsak K.Yu., Oleksyuk O.M., Sysoyeva S.O., Levovyts'kyi T., Davydovych N., Afanas'yev Yu.L., Romanenkova Yu.V., Tkach M.M., Bondarenko L.A., Yahodzyns'ka I.O.) Kyiv: Kyyiv. un-t im. B. Hrinchenka, pp. 353–360.
4. Vitoshy`ns`ky`j L. (2006) *Pro my`steczstvo gry` na gitari* [About the art of playing guitar]. Lviv: Bak. (in Ukrainian)
5. Vyigotskiy L. S. (1984) *Sobranie sochineniy v shesti tomah* [Collected Works in Six Volumes]. Moscow: Pedagogy. (in Russian)
6. Gry`shhenko V. I. (2003) *Metody`ka organizaciyi ta roboty` pidlitkovogo klasy`chnogo ansamblyu gitary`stiv* [Methods of organization and work of teenage classical guitar ensemble] (PhD Thesis), Kyiv: Kyiv National University of Culture and Arts.
7. Davy`denko A. A. (2011) *Tvorchist` yak proces garmonizaciyi sy`stemy`*. *Pedagogika i psy`xologiya* [Creativity as a process of system harmonization. Pedagogy and psychology] *Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*, no. 4 (73), pp. 78–85.
8. Dychkivs'ka I. M. (2004) *Innovatsiyi pedahohichni tekhnolohiyi* [Innovative Pedagogical Technologies]. Kiev: Academic Publishing House. (in Ukrainian)
9. Efimova N. V. (2011) *Shkola byistrogo obucheniya igre na 6-strunnoy gitare [Notyi] : uchebnyiy pesennyiy repertuar, pesennik, akkordyi dlya gitaryi* [6-String Guitar Quick Learning School [Notes]: instructional song repertoire, songbook, guitar chords] Kharkov: Family Leisure Club. (in Russian)

10. Zherzdyev O. V. (2011) *Spetsyfika faktury u muzytsi dlya shestystrunnoyi (klasychnoyi) hitary solo* [Specific texture in music for a six-string (classical) solo guitar] (PhD Thesis), Kharkiv: Khark. nat. un-t artist. them. IP Kotlyarevsky
11. Il'yina N. M. (2018) *Psykholohiya tvorchosti ta obdarovanosti* [Psychology of creativity and talent] Sumy: Universytet-s'ka knyha. (in Ukrainian)
12. Karkassi M. (1990) *Shkola igryi na shestistrunnoy gitare* [Six-string guitar school] Moscow: Soviet composer. (in Russian)
13. Klarin M. V. (1999) *Tehnologiya obucheniya ideal i realnost* [Ideal and Reality Learning Technology] Riga: NPC Experiment Riga. (in Russian)
14. Kozlin V. I. (1997) *Formirovanie navyikov igryi na gitare na osnove spetsialnykh dvigatelnykh deystviy* [The formation of guitar skills based on special motor actions] Kiev: Kiev state. pedagogical institute M.P. Drahomanova. (in Russian)
15. Koshechko N. V. (2013) *Metodyka vykladannya u vyshchiiy shkoli* [Methods of teaching in high school]. Nizhyn: NDU im. M. Hoholya. (in Ukrainian)
16. Mykhaylenko M. P. (2003) *Metodyka vykladannya hry na shestystrunniy hitari* [Methods of teaching playing the six-string guitar] Kiev: «Knyha». (in Ukrainian)
17. Moshak Ye. H. (2012) *Tradytsiyi hitarnoyi muzyky v konteksti Yevropeys'koyi muzychnoyi kul'tury druhoyi polovyny KhKh stolittya* [Traditions of guitar music in the context of European musical culture of the second half of the twentieth century] (PhD Thesis), Odessa: Odessa. state. music. Acad. them. AV Nezhdanova
18. Novolokova N. P. (2012) *Entsyklopediya pedahohichnykh tekhnolohiy ta innovatsiy* [Encyclopedia of pedagogical technologies and innovations] Kharkiv: Osnova. (in Ukrainian)
19. Orlov V. Ya. (2015) *«Do muzyky – z hitaroyu». Pochatkova shkola kompleksnoho vykhovannya i navchannya hitarysta (v dvokh chastynakh)* [Primary School of Complex Guitarist Education and Training (in two parts)] Chernihiv: Polihrafichni-vydavnychyy kompleks «Desna». (in Ukrainian)
20. Palamarchuk V. F. (2005) *Pershoosnovy pedahohichnoyi innovatyky* [Principles of pedagogical innovation] Kiev: Knowledge of Ukraine. (in Russian)

21. Ponomarev Ya. A. (1976) *Psihologiya tvorchestva* [Psychology of creativity] Moscow: Publishing House «Science». (in Russian)
22. Popova O. V. (2001) *Stanovlennya i rozvytok innovatsiynykh pedahohichnykh idey v Ukrayini u 20 st.* [Formation and development of innovative pedagogical ideas in Ukraine in the twentieth century.] Kharkiv: Kharkiv. state. them. G.S. Frying pan., («OBC»). (in Ukrainian)
23. Puhol E. (1983) *Shkola igryi na shestistrunnoy gitare* [Six-String Guitar School] Moscow: Soviet composer. (in Russian)
24. Rafikova R. S. (2007) *Interaktivnyie tehnologii obucheniya kak sredstvo razvitiya tvorcheskih sposobnostey studentov* [Interactive learning technologies as a means of developing students' creative abilities] (PhD Thesis), Kazan: Tatar State Humanitarian Pedagogical University
25. Selevko G. K. (1998) *Sovremennyye obrazovatelnyie tehnologii DOC* [Modern educational technologies DOC] Moscow: Public Education. (in Russian)
26. Soldatenko O. I. (2015) *Komp'yuterni tehnologiyi ta gitarni aranzhuvannya v rozvitku muzichnih zdibnostej uchniv* [Computer technologies and guitar arrangement in the development of musical abilities of students]. Chernihiv: Lozovy V.M. (in Ukrainian)
27. Soldatenko O. I. (2013) *Istorychni vytoky yevropeys'koyi shkoly pidhotovky hitarystiv zapochatkovani u 18-19 stolittiyakh* [The historical origins of the European School of Guitar Training started in the eighteenth and nineteenth centuries] *Bulletin of the National Technical University named after TG Shevchenko*, vol. 108, pp. 226–229.
28. Soldatenko O. I. (2013) *Rozvitok muzichnih zdibnostej uchniv shkil estetichnogo vihovannya za dopomogoyu komp'yuternih program* [Development of musical abilities of students of aesthetic education schools with the help of computer programs]. *Bulletin of the National Taras Shevchenko National University named after Taras Shevchenko.*, no. 110, pp. 289-292.
29. Stepanov O. M. (2005) *Osnovy psykholohiyi i pedahohiky* [Fundamentals of psychology and pedagogy] Kiev: Academic. (in Ukrainian)
30. Teplov B. M. (1985) *Izbrannyye trudyi* [Selected Works] Moscow: Pedagogy. (in Russian)
31. Tunik E. E. (2006) *Diagnostika kreativnosti. Test E. Torrensa. Adaptirovannyiy Variant* [Diagnostics of creativity. Test E. Torrens. Adapted Option] St. Petersburg: Publishing House «Rech». (in Russian)

32. Chernova N. I. (2009) *Innovatsiyi v osviti ta novi pidkhody do metodyky aktyvizatsiyi piznaval'noyi diyal'nosti uchniv* [Innovations in education and new approaches to the method of activating cognitive activity of students] Kiev: Suchasna shkola Ukrayiny. (in Ukrainian)
33. Yaroshchuk L. H. (2008) *Pedahohichni tekhnolohiyi navchannya predmetiv humanitarnoho tsykladu uchniv himnaziyi* [Pedagogical technologies of teaching subjects of the humanitarian cycle of high school students] (PhD Thesis), Krivoy Rog: Berdyansk State Pedagogical University
34. Edward de Bono (1991). *Lateral Thinking*. Great Britain: Penguin Books. (in English)
35. Gallardo G., Desmet S. (2012) *Solfèges and vocalises with very easy guitar accompaniment*, Quebec, Les Productions d'OZ.
36. Jeffery B. (1997) *Fernando Sor, Composer and Guitarist*, Florida Tecla 302, 216.
37. Maslow Abraham (1954). *Motivation personality*. New York: Harper & Row. (in English)
38. Riboni M. (1992) Mauro Giuliani: un aggiornamento biografico, *Il 'Fronimo'* vol. 81, 41–60.
39. Rogers Natalie (1993). *The Creative Connection: Expressive Arts As Healing*. Brisbane QLD: Science & Behavior Books. (in English)
40. Sternberg Robert (1996). *Successful intelligence: how practical and creative intelligence determines success in life*. New York: Simon & Schuster. (in English)
41. Weinzweig Paul (1988). *The Ten Commandments of Personal Power*. Montreal: Meridian Press. (in English)

ДОДАТКИ

Додаток А

Мажорні та мінорні гами
в аплікатурі А. Сеговії

Гама До мажор

5 4 3 * 2 1 2 3 4 3 2 1 3 * 4 5
2 4 1 2 4 1 3 1 3 1 2 4 1 3 4 2 1 3 1 3 1 4 2 1 4 2
i m i m

Гама Ля мінор

5 * 4 * 3 2 *
0 1 2 4 2 4 1 2 4 2 4 1 3 1 1 3 4 1 3 1 3 4
2 4 3 1 4 3 1 3 1 3 1 4 3 1 4 2 1 4 2 1 0
1 *

Гама Соль мажор

6 5 4 3 2 1 * *
 2 4 1 2 4 1 3 4 1 3 1 3 1 3 4 1 3 1 3 1 3 4

3 1 4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1 4 2 1 4 2
 1 2 * 6

Гама Мі мінор

6 5 4 3 2 * *
 0 1 2 4 1 3 3 4 1 2 4 2 4 1 2 4 1 3 2 4 1 2

4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1 4 2 1 4 2 1 4 2 1 n
 2 3 4 5 6

Гама Ре мажор

Грається так само як До мажор, але на тон вище

5 4 3 2 1 2 3 4 5 * *
 2 4 1 2 4 1 3 * 1 3 1 2 4 1 3 4 3 1 4 2 1 3 1 3 1 4 2 1 4 2

Гама Сі мінор

5 4 3 2 1 * *
 1 3 4 1 3 1 3 1 3 4 1 3 1 3 1 3 4 1 3 1 3 4

2 4 3 1 4 3 1 4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1
 1 2 3 4 5

⑤ Гама Ля мажор

Ascending: 0 1 3 4 2 4 1 2 4 1 2 4 1 3 4 1 3 * 1 3 * 1 3 4

Descending: 3 1 * 4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1 * 4 2 1 4 2

Гама Фа діз мінор

Ascending: 1 3 4 1 3 * 1 3 4 1 2 4 1 3 1 1 3 4 1 3 1 3 4

Descending: 2 * 4 3 1 4 3 1 3 1 * 3 1 4 3 1 4 2 1 4 * 4 3 1

Гама Мі мажор

Ascending: 0 1 3 4 * 2 4 1 2 4 1 2 4 1 3 * 1 3 1 2 4 1 3 4

Descending: 3 1 * 4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1 * 1 4 3 1 0

Гама До діз мінор

Ascending: 1 3 4 1 3 * 1 3 4 1 2 4 2 4 1 2 4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1

Descending: 4 3 1 * 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1

Гама Сі мажор

Гама Соль діз мінор

Гама Фа діз мажор

Гама Ре діз мінор

Гама Фа мажор

1 3 0 1 3* 1 3 4 1 3 4 1 3 1 2 4 1 2 4* 1 3 4

3 1*4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1*3 1 0 3 1

Гама Ре мінор

1 3 4 1 3* 1 3 4 1 2 4 2 4 1 2* 4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1

Гама Сі бемоль мажор

1 3 0 1 3* 1 3 4 1 3 4 2 4 1 2 4* 1 2 4* 1 3 4

3 1*4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1*4 2 1 4 2

Гама Соль мінор

1 3 4 1 3* 1 3 4 1 2 4 1 3 1* 1 3 4 1 3* 1 3 4

2* 4 3 1 4 3 1 3 1*3 1 4 3 1 4 2 1 4* 4 3 1

Гама Мі бемоль мажор (2)

2 4 1 2 4 1 3*1 3 1 2 4 1 3 4*3 1 4 2 1 3 1*3 1 4 2 1 4 2

Гама До мінор

1 3 4 1 3*1 3 4 1 2 4 2 4 1 2*4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1

Гама Ля бемоль мажор

2 4 1 2 4 1 3 4 1 3*1 3 1 3 4 1 3*1 3*1 3 4
3 1*4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1*4 2 1 4 2

Гама Фа мінор

1 3 4 1 3*1 3 4 1 2 4 1 3 1*1 3 4 1 3*1 3 4
2*4 3 1 4 3 1 3 1*3 1 4 3 1 4 2 1 4*4 3 1

Гама Ре бемоль мажор

2 4 1 2 4 1 3*1 3 1 2 4 1 3 4 3 1 4 2 1 3 1*3 1 4 2 1 4 2

Гама Сі бемоль мінор

1 3 4 1 3*1 3*1 3 4 1 3 1 3*1 3 4 1 3*1 3 4
2*4 3 1 4 3 1*4 2 1*4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1

Додаток Б

Гама Es-dur (2 октави)

Moderate ♩ = 60

The musical score is written in 4/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of ten staves of music, each starting with a measure number. The first staff (measures 1-6) shows the scale ascending and then descending. The second staff (measures 7-8) continues the descending scale. The third staff (measures 9-14) features eighth-note patterns. The fourth staff (measures 15-18) continues with eighth-note patterns. The fifth staff (measures 19-21) introduces triplet markings over eighth notes. The sixth staff (measures 22-24) continues with triplet markings. The seventh staff (measures 25-27) also features triplet markings. The eighth staff (measures 28-30) continues with eighth-note patterns. The ninth staff (measures 31-34) features sixteenth-note patterns. The tenth staff (measures 35-38) concludes the piece with eighth-note patterns.

Гама G-moll (3 октави) в аплікатурі А. Сеговіа
(дуолями – секстолями, пунктирним ритмом)

Moderate ♩ = 60

The musical score is written in 4/4 time with a tempo of Moderate (♩ = 60). It consists of ten staves of music. The first staff (measures 1-6) shows the G minor scale in the bass clef. The second staff (measures 7-12) continues the scale in the treble clef. The third staff (measures 13-17) features a sequence of sixteenth-note patterns. The fourth staff (measures 18-19) shows a descending eighth-note pattern. The fifth staff (measures 20-22) contains triplets of eighth notes. The sixth staff (measures 23-24) continues with triplets. The seventh staff (measures 25-27) features a sequence of sixteenth-note patterns. The eighth staff (measures 28-30) shows a descending eighth-note pattern. The ninth staff (measures 31-32) features a sequence of sixteenth-note patterns. The final staff (measures 33-34) concludes the piece with a final G note.

Гама В-dur - терціями (2 октави)

Moderate ♩ = 60

The musical score is written in 4/4 time and consists of ten staves of music. It begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked 'Moderate' with a quarter note equal to 60 beats per minute. The score is divided into measures, with measure numbers 1, 7, 13, 17, 21, 24, 27, 30, 33, and 36 indicated at the start of their respective staves. The first staff (measures 1-6) shows the scale in block chords. The second staff (measures 7-12) continues with block chords and then moves to eighth notes. The third staff (measures 13-16) features eighth notes. The fourth staff (measures 17-20) includes eighth notes and triplet eighth notes. The fifth staff (measures 21-23) is entirely composed of triplet eighth notes. The sixth staff (measures 24-26) continues with triplet eighth notes. The seventh staff (measures 27-29) features triplet eighth notes and triplet quarter notes. The eighth staff (measures 30-32) is composed of triplet eighth notes. The ninth staff (measures 33-35) includes triplet eighth notes and triplet quarter notes. The tenth staff (measures 36-39) concludes with eighth notes and triplet eighth notes.

Ф. Сор - Етюдi ор. 31 No 1-10

ESTUDIO 1

Lento

p legato

$\frac{1}{2}$ C III

C I C II $\frac{1}{2}$ C II

p

C V C V C III C I

p

☆☆

ESTUDIO 2

Allegretto

p *Con gracia*

0 i p i 1 4 i p i a m m 4 a m m m

3 2 3 3 i p i ☆ p i p i p

0 i i 1 a 0 4 0 2 2 i 3 i 2 3 0 2 3 0 2

0 1 0 4 i m i m 4 i p i m m m a a

4 2 2 3 2 p ☆☆ p p i p i p p i p i p i

4 1 1 1 1 4 m m m a a

0 i p i 2 i p i 3 p i p i p i p i p p i p i p i

a m a m m i m i m i a m 4 C III

0 i 2 i i i 3 8 8 2 3 3 4 0 1 4 4

4 1 C II 0 4 4 1 1 0 1 3 0 4 3

ESTUDIO 3

Allegretto

mf

1/2 C II

C II

C II C III

Detailed description: This musical score is for 'ESTUDIO 3' in the 'Allegretto' tempo. It is written for guitar and features a key signature of three sharps (F#, C#, G#) and a common time signature (C). The score consists of four staves of music. The first staff begins with a dynamic marking of *mf*. The notation includes various guitar-specific elements: fret numbers (0-4) above notes, chord diagrams (C II, C III) above groups of notes, and circled numbers (1, 2, 3, 4, 5) indicating fingerings. The music is characterized by a steady eighth-note accompaniment with melodic lines in the upper register.

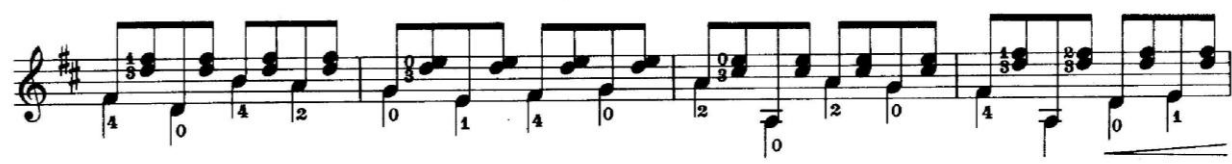
ESTUDIO 4

Allegretto

C II

Detailed description: This musical score is for 'ESTUDIO 4' in the 'Allegretto' tempo. It is written for guitar and features a key signature of three sharps (F#, C#, G#) and a common time signature (C). The score consists of three staves of music. The notation includes various guitar-specific elements: fret numbers (0-4) above notes, chord diagrams (C II) above groups of notes, and circled numbers (1, 2, 3, 4) indicating fingerings. The music is characterized by a steady eighth-note accompaniment with melodic lines in the upper register.

ESTUDIO 6

Allegro grazioso

The musical score consists of seven staves of music in G major, 2/4 time. The notation includes treble clefs, a key signature of one sharp (F#), and a common time signature. The music is characterized by its light and graceful quality, typical of Chopin's études. The notation includes various note values (quarter, eighth, and sixteenth notes), rests, and dynamic markings such as *p* (piano), *f* (forte), and *mf* (mezzo-forte). Fingerings are indicated by numbers 1-5 below the notes. Articulation marks like accents and slurs are used throughout. The score is divided into sections by the Roman numeral 'C II'. The final staff concludes with a *mf* dynamic marking.

ESTUDIO 7

Moderato

p

C III

a m i m

a m i m p i m p i p i p i p i p i p

1/2 CVI *1/2 CV*

a m i m a m a m

p grazioso

a m i a

cresc.

p subito

ESTUDIO 8

Lento

The musical score for ESTUDIO 8 is written for guitar and consists of eight staves of music. The tempo is marked "Lento". The key signature has one flat (B-flat) and the time signature is 4/4. The score includes various guitar-specific notations such as natural harmonics (marked with a circle and a number), natural notes (marked with a circle and a number), and dynamic markings like "p" (piano). The piece is divided into sections labeled C I, C II, C III, and C V. Section C I is marked with a 1/2 time signature. Section C II appears in two different contexts. Section C III and C V are also clearly marked. The score includes first and second endings (1. and 2.) and concludes with a double bar line and repeat dots. Fingering numbers (1-4) are provided for many notes throughout the piece.

ESTUDIO 9

Tranquillo

The musical score for ESTUDIO 9, Tranquillo, is written for a single melodic line on a grand staff. The time signature is 3/4. The key signature has one sharp (F#). The tempo is marked 'Tranquillo'. The score is divided into sections labeled CV, CIV, CII, CIII, and CI. The music features a variety of chords, including triads and dyads, and includes fingerings and accents. A dynamic marking of 'p' (piano) is present in the fourth staff. The score concludes with a final cadence in the eleventh staff.

ESTUDIO 10

Molto moderato

a i m i m a a i m i m a a i m i m a

p con gracia

CII

mf

p

sf

CVII

CIX

CII

CII

CV

1/2 CVII

cresc.

p

CII

p

p

p

p

М. Джуліані - Етюдi, оп. 100 No 1-10

Studien für Gitarre

Etudes pour Guitare

Neuausgabe von Dr. Joseph Zuth

1

Mauro Giuliani, Op.100

Cadence Maestoso

2

Grazioso

3

Allegro

Musical score for exercise 3, marked Allegro. The score consists of six staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The music features a series of eighth-note patterns with various fingerings indicated by numbers 1-4. The second staff continues the eighth-note patterns with similar fingerings. The third staff shows a change in the rhythmic pattern, with some notes beamed together. The fourth staff includes a section marked 'III' and features more complex rhythmic groupings. The fifth staff continues the eighth-note patterns. The sixth staff concludes the exercise with a final cadence, including a double bar line and a key signature change to one sharp (F#).

4

Allegretto

Musical score for exercise 4, marked Allegretto. The score consists of four staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of two sharps (F# and C#), and a 2/4 time signature. The music features a series of eighth-note patterns with various fingerings indicated by numbers 1-4. The second staff continues the eighth-note patterns with similar fingerings. The third staff shows a change in the rhythmic pattern, with some notes beamed together. The fourth staff concludes the exercise with a final cadence, including a double bar line and a key signature change to one sharp (F#).

The first system consists of three staves of music. The top staff features a melodic line with eighth-note patterns and slurs. The middle and bottom staves provide harmonic accompaniment with chords and rhythmic figures. Fingerings are indicated by numbers 1-5 below notes.

5

Andantino

The second system, titled 'Andantino', consists of seven staves. It features a steady eighth-note accompaniment across all staves. The top staff has a melodic line with slurs and accents. The lower staves provide harmonic support with chords and rhythmic patterns. Roman numerals I, II, III, and IV are placed above the staves to indicate specific measures or sections. Fingerings are indicated by numbers 1-5 below notes.

6

Allegro

Musical score for exercise 6, marked *Allegro*. The score consists of six staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 2/4 time signature. The music features a series of eighth-note patterns. The second staff includes fingerings: 3, 2, 4, 1, 2, 1. The third staff includes a fingering: 2. The fourth staff includes fingerings: 2, 3, 4. The fifth staff includes fingerings: 3, 4, 1. The sixth staff includes a fingering: 2. The piece concludes with a final chord.

7

Allegretto

Musical score for exercise 7, marked *Allegretto*. The score consists of three staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 2/4 time signature. The music features a series of eighth-note patterns. The first staff includes a fingering: I. The second staff includes fingerings: 2, 1, 4, 3, 1, 3, 2, 4. The third staff includes fingerings: 3, 4, 1, 4. The piece concludes with a final chord.

II 4 2 1 III 3 2

3 1 4 2 3

0 2 4 2 4

3 3 4 III 0 3 2

8

Grazioso

III 3 1 2 I III 2 2

3 4 III 1 2 4 IV 3 2 4 III 3 2 4 0 2 4

3 4 III 3 4 1 3 4 2 3 2

0 1 0 4

III 1 0 2

9

Allegro

IV

III

IV

V

10

CAPRICI e RONDO

Vivace

3

The image shows five staves of musical notation. Each staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 4/4 time signature. The music is characterized by a complex rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes, often beamed together. Fingerings are indicated by numbers 1-4 above notes. Some notes have slurs or accents. There are also some triplets and sixteenth-note groups. The notation is dense and technical, typical of a guitar or piano exercise.

Andante

The musical score consists of ten staves of music, each containing a series of eighth-note patterns. The tempo is marked 'Andante'. The score includes various fingering techniques such as triplets, slurs, and specific fingerings (1, 2, 3, 4). Section markers are placed above the staves: V, VII, VIII, VI, IV, II, X, and V. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

Andantino

3

V.

II.

II.

II.

II.

VII.

V.

VII.

V.

Moderato

6

p-----*sigue*

i m i m a m i m

p

Lento
I-----

③

1
4
3
1

Detailed description: This is a musical score for guitar, consisting of ten staves. The first staff is marked 'Moderato' and begins with a treble clef, a common time signature (C), and a '6' above the staff. The music features a series of eighth-note patterns. The second staff includes a dynamic marking 'p' followed by a dashed line and the word 'sigue'. The third staff has the words 'i m i m a m i m' written above the notes. The fourth staff has a dynamic marking 'p' below the first note. The fifth staff continues the eighth-note patterns. The sixth and seventh staves show more complex rhythmic patterns with various fingerings. The eighth staff has a first ending bracket labeled 'I-----'. The ninth staff continues the patterns. The tenth staff is marked 'Lento' and 'I-----', indicating a change in tempo and the start of a first ending. It includes a circled number '3' and a final chord diagram with fingerings 1, 4, 3, 1.

Allegro

7

a mi a mi a mi a mi i ma mi ma

p

III-

⑤

Moderato

8

II

IV

IV

Allegretto grazioso

9

Fine

VIII----- IX----- VII-----

VIII-----

D. C. al Fine

Detailed description: This is a guitar score for a piece titled "Allegretto grazioso". It consists of six systems of music, each with a treble clef and a key signature of two sharps (F# and C#). The first system starts with a circled number '9'. The music is written in a single melodic line with various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. Fingering numbers (1-4) are placed above notes. There are several triplets indicated by a circled '3'. A "Fine" marking appears in the third system. The fourth system contains three measures labeled with Roman numerals VIII, IX, and VII, separated by dashed lines. The fifth system has a circled '5' under a measure. The sixth system ends with the instruction "D. C. al Fine". The score includes various musical notations such as slurs, ties, and dynamic markings.

Allegretto

10

VII

V

О. Вінницький - «Етюд №5»

Етюд №5

Не поспішаючи (боса-нова)

О. Вінницький

The musical score is written for guitar in treble clef, key of D major (one sharp), and 4/4 time. It consists of six staves of music. The notation includes various rhythmic values, accidentals, and fingering numbers (1-4) for the left hand. The piece is marked 'Non allegro' (Не поспішаючи) and 'Bossa nova' (боса-нова). The score includes first and second endings, indicated by '1.' and '2.' above the staves. The final measure of the piece is marked 'F. XII'.

В. Гомес - «Романс»

Романс

В. Гомес

The musical score is written for piano and flute. It begins with the tempo marking **Lento**. The piano part starts with a fortissimo (**ff**) dynamic, while the flute part enters with a mezzo-forte (**mf**) dynamic. The score includes several trills and triplets, with fingering numbers (1, 2, 3, 4) and breath marks (circles with a vertical line) indicated. A section of the piano part is marked **rit.** (ritardando). The flute part has a section marked **Фл. 12**. The tempo changes to **Allegro moderato** in the lower section. This section features a piano part with a piano (**p**) dynamic and a flute part with a piano (**p**) dynamic. The score includes various articulations such as accents (**acc.**) and slurs, along with fingering and breath marks. The piece concludes with a final chord in the piano part.

This musical score consists of eight staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a common time signature. The melody is marked with a piano dynamic (*p.*) and includes fingerings such as 2 and 4. The second staff features a *rit.* (ritardando) marking and a first ending bracket labeled "1." leading to a second ending bracket labeled "2." which concludes with a fermata. The tempo marking *a tempo* appears at the start of the second ending. The third staff continues the melody with a piano dynamic and includes a section marked "VII" with a dotted line above it. The fourth staff also has a piano dynamic and includes a section marked "VII" with a dotted line above it. The fifth staff has a piano dynamic and includes a section marked "IX" with a dotted line above it. The sixth staff has a piano dynamic and includes a section marked "II" with a dotted line above it. The seventh staff begins with a *rit.* marking and a first ending bracket labeled "1." leading to a second ending bracket labeled "2." which concludes with a fermata. The final staff shows a piano dynamic and includes a section marked "Фп." (fortissimo) with a dotted line above it. The piece ends with a double bar line and a final chord.

Дан Лерман - «Іспанський танок»

Іспанський танок

обробка Д. Лермана

Allegro

9

A. Gtr.

B

13

A. Gtr.

17 **C** i ni ni ni im i m i m l.

A. Gtr.

21 **D**

A. Gtr.

25

A. Gtr.

29

A. Gtr.

E

33 **F**

A. Gtr.

37

A. Gtr.

39

A. Gtr.

The musical score for Acoustic Guitar (A. Gtr.) begins at measure 39. It consists of six staves. The first five staves are treble clefs, and the sixth is a bass clef. The music features a melodic line in the upper staves and a complex bass line with many beamed notes in the bottom staff. The key signature has one sharp (F#). The notation includes various rhythmic values such as eighth and sixteenth notes, and rests. The piece concludes with a double bar line at the end of the sixth staff.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

СОЛДАТЕНКО
Олександр Ігорович

ВИКОРИСТАННЯ
ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ
ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ
НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ (ГІТАРА)»

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Технічний редактор	<i>О. Клімова</i>
Комп'ютерна верстка та макетування	<i>О. Клімова</i>
Комп'ютерний набір	<i>О. Солдатенко</i>

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 23743-13583 ПР від 06.02.2019 р.*

Підписано до друку 20.05.2020 р. Формат 60 x 84 1/16.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Ум. друк. арк. 6,28. Обл.-вид. арк. 3,77.
Наклад 50 прим. Зам. № 909.
Редакційно-видавничий відділ НУЧК імені Т.Г. Шевченка.
14013, вул. Гетьмана Полуботка, 53, к. 208.
Тел. 65-17-99.
nuchk.tipograf@gmail.com

